

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ, КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР, МІНІСТЭРСТВА КІНЕМАТАГРАФІІ БССР
І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ КУЛЬТУРНА-АСВЕТНЫХ УСТАНОЎ ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР

№ 20 (667)

Субота, 15 мая 1948 года.

Цана 50 кап.

УСЛАВІМ ПРАЦУ ЛЕПШЫХ ЛЮДЗЕЙ СОЦЫЯЛІСТЫЧНАГА ЗЕМЛЯРОБСТВА

Беларускае савецкае сялянства выступіла са сваім лістом-зваротам да нашага Вялікага правядыра і настаўніка таварыша Сталіна Гэты велічны дакумент увойдзе ў летапіс працоўных подзвігаў нашага савецкага народа, як адна з яскравейшых яго старонак. Калгаснікі, калгасніцы, работнікі МТС і саўгасаў, сяляне заходніх абласцей БССР і спецыялісты сельскай гаспадаркі Беларусі, паспяхова выканаўшы свае абавязальствы, дадзеныя ў лісце да таварыша Сталіна ў мінулым годзе, бяруцца за выкананне новых, яшчэ больш велічных задач. Слова савецкага чалавека, дадзенае таварышу Сталіну, — моцнае слова. І беларускія земляробы з чэсцю яго стрымаюць.

Для нас, савецкіх пісьменнікаў і работнікаў мастацтва, праграмы дакумент земляробу Савецкай Беларусі мае асабліва прыгожы і сапраўды патрыятычны змест. Учытаемся глыбей у сэнс кожнага яго радка. Велікі патрыятычны справу савецкага чалавека, усёго нашага народа стаіць за імёнамі і лічбамі.

У студзені 1949 года мы адзначаем 30-годдзе існавання Беларускай Савецкай Соцыялістычнай рэспублікі, створанай вялікімі правядырамі працоўнага чалавечтва Леніным і Сталіным.

Гэтую слаўную дату народ Савецкай Беларусі сустракае працоўнымі подзвігамі на фабрыках і заводах, у аднаўленні гарадоў, у сельскай гаспадарцы. Савецкія земляробы БССР абавязваюцца да гэтай даты дасягнуць такіх паказчыкаў ураджайнасці, якія ўстаноўлены на апошні год пасляваеннай сталінскай пяцігодкі. Такім чынам, будзе зроблены вялікі крок наперад у дэ-тэрмінавым выкананні пяцігодкавага плана народнай гаспадаркі цалкам.

Да Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Беларусі былі надзвычай нізкія ўраджайнасці, сялянства гібела ад бясхлеб'яцы. Аб 100-пудоўым ураджай не маглі нават марыць. А цяпер мы ўжо маем раёны, калгасы, саўгасы і званні, якія далёка пераўзышлі гэтую, для старэйшых амаль фантастычную, лічбу.

Праца савецкага селяніна карэным чынам адрозніваецца ад працы селяніна ў стараы часы. Наш калгаснік, узброены перадавай тэхнікай, валодае перадавай агра-намічнай навукай, ён смела пракладвае шляхі да нябачана-высокіх ураджайў.

У справе ўздыму сельскай гаспадаркі Беларусі наперадзе ідуць Герой Соцыялістычнай Працы, ардэнаносцы. Еўдакія Кухарава абірае ў гэтым годзе сабраць 220 пудоў жыта з гектара, Шкурко, Пайграй, Стыкут — па 200 пудоў.

За ім, лепшымі людзьмі нашай вёскі, уздымаецца вялікая когорта новых імён, якія ўслаўяць сябе працоўнымі подзвігамі. Звенявая Бадачова з калгаса «Першы май» Гомельскага раёна збірае 210 пудоў пшаніцы з кожнага гектара; па 180 пудоў збожжжа збіраюць дзесяткі калгасаў, брыгад, звенняў: Нядзелька з Слуцкага раёна, Баркевіч з Любаньскага раёна, Захарыч з Талачынскага раёна, Белскі з Мінскага раёна і др.

Соцыялістычная земляробы Беларусі ўзялі на сябе абавязальства ўзняць жыллагадоўлю, ураджай ільну, кок-сагізу, узняць выпрацоўку на трактар. Трактарная

брыгада тав. Лобана бярэ абавязак выпрадаваць 1500 гектараў на кожны 15-сільны трактар.

Вось яны, людзі новай калгаснай вёскі, якія просяцца на старонкі кніг, на сцэны тэатраў.

Літаратура і мастацтва БССР яшчэ не выканалі свайго абавязку перад гэтымі сціпымі і геранічнымі працаўнікамі. У нас няма буйнага твора ў прозе аб самадданай працы беларускіх калгаснічак, няма спектакля, у якім галоўнымі героямі былі-б лепшыя людзі савецкага сяла.

Часамі можна яшчэ сустрацца з ідэяльнымі твораўмі, што твор, напісаны на такую актуальную тэму, не будзе доўга жыць. Хаўсліваць і шкодніцкіх разважанняў відавочна. Больш 15 гадоў таму назад Янка Купала напісаў сваю паэму «Над ракой Арэсай». Гэта твор аб пачатку будаўніцтва калгаса (тады камуны) імя БВА і саўгаса імя Х-годдзя БССР. Прайшло паўтара дзесяцігоддзя, а сёння зноў грывіць слава калгаса БВА і саўгаса імя Х-годдзя БССР. Там дзесяткі перадавых людзей за працоўныя подзвігі атрымалі ардэны, а чатыры сталі Героямі Соцыялістычнай Працы. І з якім хваляваннем мы цяпер зноў перачытаем радкі з паэмы Янкі Купалы аб людзях новага Палесся! Дзеці пачынальнікаў калгаса і саўгаса, аб якіх спяваў Купала, сталі цяпер Героямі Соцыялістычнай Працы. Слаўны шлях быў пракладзены ім у жыццё іх бацькамі.

Янка Купала, завяршаючы сваю паэму, верыў, што:

Аб новым Палессі
Яснае зары
Складаць будуць песні
Складана песняры.
Апячю у песнях
Працу, геранім,
Як на край балотны
Ішоў соцыялізм.

Абавязок нашых пісьменнікаў і дзеячоў беларускага мастацтва — выканаць запавет свайго вялікага паэта. Трэба стварыць яскравыя творы аб тым, як перамагла справа соцыялізма, як перамагае справа камунізму.

Беларускі калгаснікі і сяляне заходніх абласцей заканчваюць свой патрыятычны ліст да таварыша Сталіна наступнымі глыбока-прачуднымі словамі.

«Дарагі таварыш Сталін! Ад усіх працоўнікаў сельскай гаспадаркі Беларускай ССР мы выказваем са-вешчаму ўраду, большавіцкай партыі і асабіста Вам вялікую падзяку за пастаянныя бацькоўскія клопаты аб хутчэйшым аднаўленні і развіцці народнай гаспадаркі нашай рэспублікі, аб калгасах і калгасніках, за высокі ўзровень перадавак сельскай гаспадаркі Беларускай ССР.

Зашуэнем Вас, дарагі Іосіф Вісарыянавіч, што будзем добра-сумлена выконваць Статут сельскагаспадарчай арцелі, бератчы калгасную ўласнасць і не пашкараем працы, каб у 1948 годзе выра-сціць высокі ўраджай сельскагаспадарчых культур на ўсёх калгас-ных палях нашай рэспублікі і пера-адолець адставанне ў развіцці жыл-лагадоўлі».

Няма сумнення, што беларускія хлебаробы-патрыёты пад кіраўніцтвам большавіцкай партыі з паспе-хам выканаць гэтае абяцанне.

Чым жыве рэспубліка Абавязальствы працоўнага сялянства Савецкай Беларусі

Ва ўсіх газетах апублікаваны ліст ад калгаснікаў, калгасніц, работнікаў МТС і саўгасаў, сялян заходніх абласцей БССР, спецыялістаў сельскай гаспадаркі Беларусі вялікаму правядыру, другу і настаўніку савецкага народа Вялікаму Сталіну.

У лісце гаворыцца:

Выконваючы пастанову лютаўскага Пленума ЦК ВКП(б) «Аб мерах уздыму сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд» і свае абавязальствы ў лісьце да Вас, таварыш Сталін, мы ў 1947 годзе дабіліся некаторых поспехаў у аднаўленні і пасляваенным развіцці сельскай гаспадаркі.

Пасеўныя плошчы ў калгасах рэспублікі ў параўнанні з 1946 годам павялічыліся на 18 процантаў. Машына-трактарныя станцыі выканалі план трактарных работ мінулага года на 106,3 процанта. Усе сельскагаспадарчыя работы праведзены ў большы агратэхнічны тэрмін і пры больш высокай якасці, чым у папярэдняй гады. Калгасы і саўгасы вырабілі добры ўраджай.

Калгасы, саўгасы і сялянскія гаспадаркі ў 1947 годзе дэтрмінава-лі 16 верані выканалі свае абавязальствы перад дзяржавай па збож-жапастаўках і здалі дзяржаве збож-жжа больш, чым у 1940 годзе.

Дарагі таварыш Сталін! Мы добра разумеем, што нам прадстаіць яшчэ многае зрабіць для таго, каб дабіцца новага ўздыму сельскай гаспадаркі. Падлячышы нашы магчымасці і нескарыстаныя рэзервы, мы, працаўнікі сельскай гаспадаркі БССР, радылі дэтрмінава выканаць пяці-гадовы план аднаўлення і развіцця сельскай гаспадаркі рэспублікі.

1948 год з'яўляецца для нас аса-бліва зямнальным, бо ў студзені будучага года наш народ будзе святкаваць трыццацігоддзе Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі, створанай вялікім Леніным і Вамі, дарагі Іосіф Вісарыянавіч!

У нашай рэспубліцы шырока разгарнулася соцыялістычнае спаборніцтва за дастойную сустрэчу гэтага вялікага народнага свята. Кожны калгаснік і калгасніца, кожнае звяно і брыгада, кожнае сяло і вёска ўзялі на сябе абавязальствы дабіцца новых поспехаў у аднаўленні і ўздыме сельскай гаспадаркі і не пашкадуюць сіл і працы для выканання гэтых абавязальстваў. На пэдстава абавязальстваў, узятых калгасні-камі, звеннямі, брыгадамі, калгас-самі, раёнамі і абласцямі ў чэсць 30-годдзя Беларускай ССР, — мы ў цялым па рэспубліцы бярэм на сябе наступныя абавязальствы на 1948 год:

1. Пашырыць пасеўныя плошчы па калгасах, саўгасах і сялянскіх гаспадарках на 504,3 тысячы гектараў, у тым ліку па калгасах на 418,7 ты-сячы гектараў супроць 1947 года.

Павялічыць плошчы пасеву яравых культур на 12,2 процанта, у тым ліку па калгасах — на 20,1 процанта. Пасеўныя плошчы яравой пшаніцы ў калгасах расшырыць на 30,6 процанта, ільну-даўгунца — на 65,6 процанта і бульбы — на 40,3 процанта супроць мінулага года.

2. Выканаць трактарных работ на 55 процантаў больш, чым у 1947 го-дзе. Па аб'ёму трактарных работ дасягнуць даваеннага ўзроўню. Да-весці выпрацоўку на кожны 15-сільны трактар да 430 гектараў. Строга выконваць дагаворы паміж МТС і калгасамі, забяспечыць высо-кую якасць усіх трактарных работ і выкананне зменных норм выпрацоўкі ўсім трактарыстамі. Змагацца за зніжэнне саб'охшту трактарных ра-бот, за павышэнне ўраджайнасці ў аб-слугоўваемых калгасах.

3. Узоруна правесці с'езбу яравых культур ва ўсіх калгасах і саўгасах па добра апрацаванай глебе і ў леп-шыя агратэхнічны тэрміны.

Унесці пад пасевы 12 мільёнаў тон гною і торфу.

4. На аснове прымянення высокай агратэхнікі, правільнай арганіза-цыі працы і догляду пасеваў дабіцца павышэння ўраджайнасці сельска-гаспадарчых культур да памераў, прадугледжаных на апошні год пяцігодкі.

5. Павялічыць у параўнанні з 1947 годам пагалоўе жывёлы ў калгасах: коней — на 17 процантаў, буйнай рагатай жывёлы — на 41 процант, авечак — на 42 про-цанта і свіней — у тры разы. Па-высіць удой на кожную карову ў сярэднім па рэспубліцы на 30 про-цантаў і захаваць увесь прыплод ма-ладзьяка на калгасных фермах.

6. Мы абяцаем Вам, таварыш Сталін, поўнацю і дэтрмінава выканаць свае абавязальствы па задачы дзяржаве збожжжа, бульбы, мяса, малака і ўсіх іншых сельскагаспадарчых прадуктаў.

Далей ідзе пералік абавязальств-ваў, узятых на сябе асобнымі воб-ласцямі, раёнамі, МТС, калгасамі, саўгасамі, брыгадамі, звеннямі.

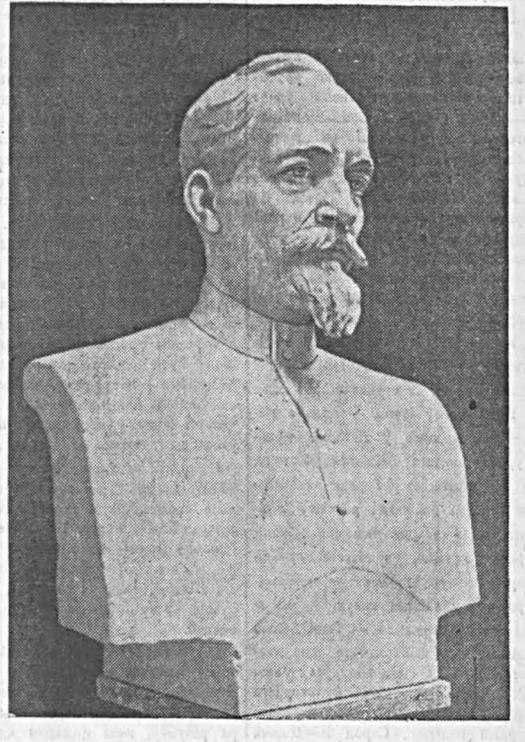
Ліст заканчваецца словамі:

Пад вадзіцельствам слаўнай большавіцкай партыі, пад Вашым мудрым кіраўніцтвам, таварыш Сталін, мы дружнай працай усіх калгаснікаў і калгасніц, работнікаў МТС і саўгасаў, сялян заходніх абласцей, спецыялістаў сельскай гаспадаркі, — з чэсцю выканаем узя-тыя на сябе абавязальствы, су-стрэнем 30-ую гадавіну Беларускай ССР новымі поспехамі ў выкананні сталінскай праграмы ўздыму сель-скай гаспадаркі.

Няхай жыве наша родная Комуні-стычная партыя — натхніцель і ар-ганізатар нашых перамоў!

Няхай жыве наша магутная Ра-дзіма — Саюз Савецкіх Соцыялі-стычных Рэспублік!

Слава нашаму мудраму і любіма-му правядыру, другу і настаўніку Вялікаму Сталіну!

Ф. Э. ДЗЯРЖЫНСКІ. Бюст работы лаўрэата Сталінскай прэміі З. Азгура.

Пімен ПАНЧАНКА На польска-чэхаславацкай мяжы

Старыя Альпы з году ў год дзівіліся
І не маглі сказаць суседзям тым,
Што сэрцы іх адным пацунцем
біліся,
Што па крыві даўно яны браты,
Што дыхалі адным суседзі водарам,
Адной зарой іх небасклі паўа,
І сонца, што ўзнялася над
Одрам,
Дзяліла ім праменні напалам.

Ды не дарма вадзілі з Польшчы
у Чэхію,
У Славакію мы танкі ў час вайны.
Ды не дарма збаўленнем і ўцехам
І будучым назвалі нас яны.
Дзе з боем мы прайшлі шляхамі
ратнымі,

Наш след не затаптаўся, не астыў.
І на мяжу паміж двух земляў
братніх мы
Пакалі непарушныя масты.

На тых мастах учора даваўся ім
Упершыню сустрэцца на вяку,
Бажэна абнялася з полькай
Зосюю,
І Стась паціснуў Здэнаку руку
Я ведаю: ніколі маю гэткага
Не бачылі там Альпы за вякі,
Дзе дружба, мары, сонца, песні
з кветкамі
Спяляліся ў святочныя вякі.

Каб справаю і славай парадніцца
У гэты дзень братэрства і надзей,
Не толькі адчыніліся граніцы —
Там сэрцы адчыніліся ў людзей.

ТАМ, ДЗЕ БЫЛІ ПАПАЯЛІШЧЫ

«На руінах і папалішчах адным цыбе, наш родны завод». Гэтыя словы яшчэ і цяпер захаваўся на сценах мінскага станкабудаўнічага завода імя Кірава. Такія словы былі напісаны ў першыя дні вызвалення сталіцы Беларусі ад нямецкіх захопнікаў.

У гутарцы з нашым карэспандэнтам старшыня фабрычна-заводскага камітэта тав. М. І. Корань раскажаў аб аднаўленні завода:

— Да вайны прадукцыя нашага завода ішла далёка за межы рэспублікі. У асноўным мы выпускалі пі-лі і гаечныя станкі. Нямецка-фа-шысцкія захопнікі знішчылі завод ушчэнт. Частка абсталявання была вывезена немцамі ў Германію, а частка згарэла разам з цэхамі.

З першага дня вызвалення горада Мінска пачаліся аднаўленчыя работы. Фактычна ўсё адбудовалі спачатку.

Перш-на-перш, ажыўіўся маленькі механічны цэх, які выконваў толькі заказы завода. Варталіся кадравыя рабочыя, дэмабілізаваныя вайны, прыходзіла моладзь. На ўсёй тэ-рыторыі завода распачалася напру-жаная праца.

У 1945 годзе свайі прадукцыяй завод пачаў забяспечваць мясцовую

прамысловасць. Адрамантаваныя на заводзе экскаватары і машыны для здабычы торфа папоўнілі тэхнічнае ўзбраенне прадпрыемстваў рэспублікі.

А праз год механічны май-стэрні і МТС атрымалі значную да-памогу адрамантаванымі для іх станкамі і дэталямі для сельска-гаспадарчых машын. У пачатку 1947 года зноўку быў асвоены вы-пуск складаных станкоў розных марак.

1948 год — пераломны для завода. Перад заводам паўстала задача — перайсці ад выпуску адносна простых прадукцыі да асваення вырабу гід-раўлічных піл і станкоў складанай канструкцыі, якія будуць мець вя-лікае значэнне ў народнай гаспа-дарцы нашай крэіны. У строй увод-зяцца новыя цэхі, значна павяліч-ваецца станочны парк.

Рабочыя, інжынерна-тэхнічныя ра-ботнікі, адгукнуўшыся на заклік лє-нінградцаў, абавязаліся выканаць пяцігодку за чатыры гады. Пяць рабо-чых яшчэ ў 1947 годзе выканалі трохгадовыя нормы. Стаханавцы — слесар Байкоў, каваль Райхлін, лі-

цейчык Шашкевіч, сьвядлоўшчык Чэўжык і другія працуюць у дзік плана 1950 года. 54 рабочых выка-налі па дзве і больш гадавыя норм.

Ад старых кадравых рабочых не адстае і моладзь. У большасці гэта — учарашнія вучні школ фабрыч-на-заводскага навучання, а сёння — перадавыя стаханавцы вытворчасці. Маладая работніца Галя Валодзкі-ца авалодала такарнай справай. Марыя Пенік — першакласная фармаўшчы-ца, шліфавальшчыца Ольга Піліго-віч у 1947 годзе ўзнагароджана значкам выдатніка Міністэрства станкабудаўнічай прамысловасці ССРР. Комсамольцаў Бурачыка Пятра, Пятроўскага Валандца, Крэндэля Якава ЦК ЛКСМБ ўзна-гародзіў ганаровымі граматамі.

Паміж цэхамі і асобнымі рабочымі разгарнулася соцыялістычнае спа-борніцтва. Лепшы цэх на заводзе — ліцейны. За тры месяцы гэтага года, спабарнічаючы з механічным, ён вы-канаў сакавіцкае заданне больш чым у паўтара раза. А ў наступныя ме-сяцы яшчэ больш павялічы тэмпы вытворчасці.

Напярэдадні Першага мая на за-

водзе прайшоў масавы мітынг, на якім красавік быў абвешчаны ўдар-ным месяцам.

Свае абавязкі рабочыя выканалі, завод адным з першых с'юрод прад-прыемстваў сталіцы выканаў пяці-месячную праграму за чатыры ме-сяцы. Ударны месячнік падрыхтаваў глебу для павышэння прадукцыі ў наступныя месяцы. Такім чынам, да канца гэтага года завод дасягне да-ваеннага ўзроўню вытворчасці і дасць прыбытку дзяржаве да 1 мільёна рублёў.

Калі будуць закончаны ўсе ад-наўленчыя работы і завод пачне пра-цаваць на поўную магутнасць, будзе вырабляцца прадукцыя ў паў-тара раза больш, чым да вайны.

Такія цудоўныя перспектывы ад-крываюць перад намі планы пасля-ваеннай сталінскай пяцігодкі. Увесь калектыў шэраў упэўнены, што ён паспяхова справіцца з пастаўленымі перад ім задачамі.

Але было-б недастатковым раска-заць толькі аб тым, што робіцца на тэрыторыі завода. Нашы рабочыя працягваюць дзяржаўныя клопаты і аб уздыме сельскай гаспадаркі.

У мінулым годзе выехала брыгада рабочых у Бягомльскі раён. Яна да-памагла калгасу «Чырвоная Бярэзі-на» ў будаўніцтве дамоў для калгаснікаў. Туды-ж была накірава-на і значная колькасць інвентара і рознага інструманту, вырабленага рабочымі звыш плана. Так нарадзі-лася дружба і калектыўная ўзаема-дапамога паміж рабочымі і калгас-нікам падшэфнага калгаса. У гэтым годзе дапамога ў аднаўленні сель-скай гаспадаркі яшчэ больш павя-лічылася. Падшэфнай МТС накіра-вана шмат рознага інструманту і дэ-талаў для рамонт трактароў і сель-скагаспадарчых машын. Гэтая тра-дыцыя завода замацоўваецца з года ў год. Для савецкага рабочага дзяржаўныя інтарэсы стаяць вышэй за ўсе...

Цяпер уся тэрыторыя завода ў радасным ажыўленні. На будаўнічых пляцоўках, у цэхах, каля станкоў нуваць звон метала, стук тапароў і візгат піл. І так ад раніцы да веча-ра. Свечыцца сінія аганькі электра-зваркі, аўтамашыны падвоззяць бу-даўнічыя матэрыялы і абсталяванне, а з цэхаў вывозяць складаную прадукцыю з меркай мінскага станка-будаўнічага завода імя Кірава.

ЛАУРЭАТЫ СТАЛІНСКІХ ПРЭМІЙ

І. Г. Эранбург. А. І. Недагонаў. В. Ф. Панова. М. С. Бубенаў. Э. Г. Казакевіч. В. К. Кятлінская. А. Ц. Ганчар.

Да 500-годдзя з дня нараджэння

Алішэр Наваі

А. БЯЛЭВІЧ

Літаратурнае аб'яднанне — школа маладых пісьменнікаў

Напярэдняй Вялікай Айчыннай вайны ўзбекскі народ разам з другімі народамі Савецкага Саюза рыхтаваўся адначасна пяцісотую гадавіну з дня нараджэння заснавальніка ўзбекскай літаратуры, вялікага паэта, мысленніка і дзяржаўнага дзеяча Алішэра Наваі.

Вораг пераходзіў тады народнаму свята. Минулі суровыя гады вайны. Надыйшоў час адважыцца адкладзеную, але не забытую ўрачэнасць. Паводле пастановаў Урада Узбекскай Савецкай Соцыялістычнай рэспублікі, урачэнасці па ўшанаванню памяці Алішэра Наваі пачаўца 15 мая гэтага года ў новым Ташкенцкім тэатры імя Наваі. Ва ўрачэстнасць свята ўзбекскага народа біраў ўдзел сваё краіна, як і яна ўсе народы Савецкага Саюза адзначалі восемсотгадовы юбілей Нізімі — вялікага сына азербайджанскага народа.

Алішэр Наваі нарадзіўся ў горадзе Герате 18 лютага 1441 года і памёр там жа 12 студзеня 1501 года.

Герат часоў Наваі — адна з выдатных старонак у гісторыі культуры жыцця Бяльжыяга Усходу. У XV стагоддзі ў Герате адначасова дасяглі вялікага росквіту літаратура, мініяцурны жывапіс і каліграфія, музыка, зодчества, гуманітарная навука, асабліва — гісторыяграфія (дакладныя навуцы — матэматыка і астраномія — былі больш пашыраны ў Самаркандзе, пры двары Улуг-Бека, сына Шахруха). Многія дзеянні герацкага культурнага жыцця вядомы ў гісторыі як зоркі першай велічыні. Сярод іх — Джамі, выдатны паэт, друг Наваі, які справядліва лічыцца апошнім вялікім майстрам класічнага перыяду персаязычнай літаратуры. На чале самабытнай герацкай школы мініяцурнага жывапісу стаў адзін з лепшых мастакоў — мініяцурстаў — Бехзод, праслаўлены друг Наваі.

Культурнае жыццё Герата XV стагоддзя выдатна яшчэ тым, што яно, у адрозненне ад папярэдніх гадоў, выходзіла далей за межы двара феадала. Велізарны герацкі рынкі, пляцы і вуліцы з натоўпамі людзей, што размаўлялі на розных мовах, гарадскія сады ўяўлялі сабою цэнтры культурнага жыцця гаражан. Там, на вуліцах і плошчах, чыталі свае вершы паэты і паказвалі сваё майстэрства мастаку ў абкружэнні шматлікіх знаўцаў і прыхільнікаў. У дамах герацкіх жыхароў гучалі самыя апошнія, толькі што напісаныя вядомымі паэтамі, вершы, якія былі пакладзены на музыку вядомымі кампазітарамі. Адсюль па шматлікіх гандлёвых шляхах культурны ўплыў Герата працякаў у Іран і Сярэднюю Азію.

Долгія гады навучанна, прагае імкненне да ведаў і прыродны та-

лент зрабілі Наваі самым адукаваным чалавекам свайго часу. Ён дасканала валодаў трыма мовамі — стараўзбекскай, персідскай і арабскай.

Творчасць Наваі сапраўды здзіўляе сваёй рознастайнасцю: выдатны паэт і празаік, вучоны, кампазітар, мастак, акрамя ўсяго гэтага ён — мудры дзяржаўны дзеяч.

Добрабыт народа быў галоўным клопам Наваі — дзяржаўнага дзеяча. «Клапаціца пра патрэбы дзяржавы і народа, будучы спрыяльным, палітычна краўца», «калі ты чалавек, не называй таго чалавекам, каго не краўца людскога гора», — гаворыць Наваі ў сваіх вершах.

Пакутным быў шлях паэта. Простуі ворагаў не давалі спакою Наваі на працягу ўсяго жыцця. Цяжкія зьявагі, выгнанне двойчы вытрываў візір-паэт. У дадатак да ўсяго гэтага быў пакараны смерцю яго родны дзяўдзья, а затым — любімы брат. Вобраз народналюбца, барацьбіта і пакутніка Алішэра Наваі праслаўлены ў народнай творчасці і жыве ў паданнях і легендах узбекскага народа да нашых дзён.

Нясення клопаціцы пра добрыбыт народа, Наваі збудоваў для мастакоў архітэктурныя помнікі. Многія з іх стаяць і цяпер. Гэта мядзёрэ (школы), масты на галоўных гандлёвых шляхах, грамадскія больніцы і лазні, сады і каналы, якія давалі вяду дэталь пустэльным землям.

Усю сваю стваральную дзейнасць Наваі свядома падпарадкаваў гаспадарчым і культурнаму развіццю краіны і добрабыту народа. Ён добра разумее, якім цяжарам кладуца на населеніцтва велізарныя выдаткі султанскіх палацаў. Грозным абнавачаннем эксплуатаатарам гучалі вершы Наваі: «Вялікі шах, выскок твой трон залаты, але ты пайшоў сцяжэйка здой. Зьявілася султанва палаца гандыбаў разбэшчанаці. Каб услыць двары палаца, ты выткаў дываны з жыл народных. Ззяе, як рубін, палац прыгожы, — афарбаваны ён народнай крывёй чыронай. Палац прыгожы, але ведай наперад, — яго народ будаваў, а не ты» (празічны пераклад).

Велізарная роля Наваі ў справе збярэння і выхавання культурных сіл Герата. Дзесяткі паэтаў, музыках, мастакоў знайшлі асабістую падтрымку Алішэра Наваі. Сярод іх — выдатны майстра мініяцурнага жывапісу Бехзод.

Прагрэсіўнае значэнне літаратурнай дзейнасці Наваі выяўляецца ў стварэнні народнай літаратурнай мовы.

У той час на Пярэдням Усходзе галоўнай літаратурнай мовай была персідская і для некаторых відаў

літаратуры — арабская. Наваі паставіў сабе за мэту, абспіраючыся толькі на ясмелія спробы вямногіх персідскаў, зрабіў другой літаратурнай мовай сваю родную узбекскую мову, разбурыў старую традыцыю, якая існавала пяць стагоддзяў. Гэтая задача была вырашана бліскуча: у творах Наваі ўзбекская мова даведзена да дасканаласці.

На гэтым шляху Наваі давяліся вытрываць цяжкую барацьбу. Прыхільнікі старой традыцыі — а іх было многа — здзіўлялі вымеялі ўзбекскую мову, на якой былі запісаны творы Наваі, імкнучыся тым самым зьявіцца яго пачынальнікам.

Літаратурна спадчына Наваі велізарная. Яго паэтычныя творы налічваюць больш ста тысяч радкоў. Многа ён напісаў таксама твораў празаічных.

Алішэр Наваі дасягнуў вялікіх поспехаў як у галіне эпаса, так і ў лірыцы. Зборнік сваіх лірычных вершаў паэт назваў «Скарбіца думак». Гэтая зборка сведчыць, якое выключнае значэнне ён надаваў мастацкаму слову. Наваі імкнуўся да мовы прызямістай і выразнай і, перш за ўсё, да мовы, якая перадавала б глыбокі сэнс. Паэт змагаўся з бяспаснай і вычварнай рыторыкай.

«Няхай ружай сэнсу заквітнее думак тваіх ясна», — гаворыць Алішэр Наваі ў адным са сваіх вершаў, звяртаючыся да паэта.

Зборнік лірычных вершаў Наваі мае і другую назву — «Чар-дыван», або «Чатыры зборнікі». Заснавальнік узбекскай літаратуры пісаў лірычныя вершы на працягу ўсяго свайго жыцця, ён прывяціў іх чатыром перыядам у жыцці чалавека — маленству, юнацтву, сталасці і старасці.

Гэты зборнік складаецца прыблізна з 47 тысяч вершаваных радкоў. У лірыцы Наваі можна вылучыць вершы, у якіх выяўляецца кіраўнікі і духавенства сучаснай паэты эпохі; вершы, прасякнутыя настроямі сярэднявечнага містыцызма, часта накіраваныя супроць загана афіцыйнага іслама; вершы, прысвечаны каханню і радасцям жыцця; вершы змрочныя, сумныя, прысвечаны ўсім перыядам жыцця наватна, навяняны цёмнымі бакамі сучаснага Наваі рэчаіснаці.

Паэт лічыў, што асновай улады павінна быць справядлівасць людзей, якія кіруюць дзяржавай.

«Добры толькі той, з кім дружны іспіна. Як сонца, нам патрэбна справядлівасць. І калі праўда спадунца з уладай, дык улада трывае і непахісная. Але сучас-

ная паэту ўлада грунтавалася зусім не на праўдзе, а на гвалдзе, хлусні, подкупу і ашуканству. Паэт з нянавісцю і гневам гавараў пра гэта ў сваіх вершах. Кіраўнікі, паводле слоў паэта, «за капежку робяць праўду няпраўдай. За кошышка вінаграда яны спальваюць увесь сад. За жмені пшаніцы заішчаюць увесь свіран. Усе яны — скарыпены, якія робяць шкоду народу. Дык няхай-жа прыдзе да іх доктар, які дасць ім яд замест лякарства».

Многа гнеўных выкрывальных радкоў накіраваў Наваі таксама і на хлуслівых сучасналічых народа, якія абяцалі яму ва ўзнагароду за год і галеу зямнога жыцця выгоды мусульманскага раю. Асабліва жорсткім быў паэт тады, калі ён выкрываў шэйхаў, фанатычных і, разам з тым, хлуслівых служак рэлігіі.

Наваі любіў жыццё прыгожае і радаснае. Гаворачы правіно, паэт, які вырас у краіне вінаграднікаў, разумее не містычны экстаз, а самае сапраўднае зямное піно. Гаворачы пра каханне і ў лірыцы, і ў эпасах, Наваі таксама разумее зямное каханне. Пішучы пра каханню, ён успамінае сваю радзіму. Асабліва часта гэта сустракаецца ў газелях, напісаных паэтам у выгнанні. «Вобраз каханай у гэтых творах зьявіцца з вобразам радзімы, якую ён вымушаны быў пакінуць у выніку несправядлівасці султана».

Творчасць Наваі адрозніваецца ад творчасці многіх паэтаў-містыкаў, яго папярэднікаў, а таксама і сучаснікаў, вершы якіх былі непашынены абстрактнымі захлпеннямі і сумам.

Наваі любіў прыроду свайго радзімы і па-майстэрску аісваў ён у сваіх вершах. Стэпы, укрывыя вясноу чырвонымі дыванамі макаў, пустыні, горныя вяршыні, якія губляюцца ў хмарах, сады ў кветках — усё гэта жыве ў газелях паэта.

Наваі — мастак вялікай рэалістычнай сілы.

Ідзі вернасці каханай, друг — другу, чалавек — радзіме прасякаюць усю паэтычную творчасць паэта. Асабліва выразна выяўлены гэтыя ідэі ў эпічных паэмах. На працягу двух год, з 1483 да 1485, Наваі стварыў пяць вялікіх пэм, якія ён аб'яднаў, згодна старой традыцыі, у «Піерышу» («Хамсэ»).

З гэтых пэм вялікай вядомасцю карыстаюцца і цяпер дзве пэмы — «Фархад і Шырын» і «Лэйлі і Меджуну». Творы напісаны на старажытных традыцыйных сюжэтах, якія ўпершыню за тры стагоддзі перад гэтым былі апрацаваны вялікім азербайджанцам Нізімі. Наваі надаў старажытны сюжэт новы змест, выкарыстаў іх па-свойму для палымнага прапаведзі сваіх ідэалаў, ды нават і сюжэты ён значна перапрацаваў. «Фархад і Шырын» — гэта пэма не толькі пра каханне, але і аб працы. У адрозненне ад Нізімі, галоўнай дзейнай асобай пэмы Наваі з'яўляецца Фархад, у вобразе якога паэт уявіў сабе ідэальнага чалавека. Фархад, які дасць ім яд замест лякарства».

І шэжэты ён значна перапрацаваў. «Фархад і Шырын» — гэта пэма не толькі пра каханне, але і аб працы. У адрозненне ад Нізімі, галоўнай дзейнай асобай пэмы Наваі з'яўляецца Фархад, у вобразе якога паэт уявіў сабе ідэальнага чалавека. Фархад, не гледзячы на тое, што ён царэвіч, роўна чалавекам працы — каменецца. Пакарыўшы прыроду, ён з'явіў сабе сэрца свай каханай Шырын. Але свет, у якім жывуць Фархад і Шырын, — жорсткі. У Фархад з'яўляецца магутны супернік — вераломны шах Ірана — Хасроў. Фархад, якому падуладна прырода, не баючыся дэспата Хасрова, пачынае з ім барацьбу і гіне. Верная яму Шырын не вытрывала смерці свайго каханнага і памерла каля яго дамавіны.

Ішчэ больш красамоўным сведчаннем таго, што свабодалюбівы розум Наваі не міраўся са сваім часам, з'яўляецца пэма «Лэйлі і Меджуну». Тэма яе — неамагчымасць шлюбу па каханню ва ўмовах сацыяльнай няроўнасці. Меджун паходзіць з беднага арабскага роду. У дзяцінстве ён закахаўся ў Лэйлі, дачку знатнага і багатага араба. Бацькі не не прызнаюць Меджуну. Бацькі Меджуну хочучы прымуціць яго адмовіцца ад няроўнага шлюбу. Але Лэйлі і Меджун кахаюць адзін другога. Грамадства, пасадуваннае на сацыяльнай няроўнасці, з'яўляецца прычынай іх пагібелі. Меджун вар'ячце. Лэйлі памірае. Меджун у вялікай самоце памірае каля дамавіны свай каханай.

«Піерыца» з'яўляецца выдатным творам магутага таленту Наваі. Ёй бліскава закончана трахосгадовы перыяд развіцця рамантычнага эпаса на Пярэдням Усходзе. «Піерыца» — велізарны ўклад у скарбіцу сусветнай культуры народа, які з'яўляецца цяпер роўнапраўным у братаў і сяброў народаў Савецкага Саюза.

Сярод шматлікіх празічных твораў Наваі вылучаюцца два. Адзін з іх мае назву «Спірэчка двух моў». У гэтым трагіцце даводзіцца, што стараўзбекская мова заклікала быць літаратурнай мовай. Другі твор называецца — «Каханні сэрца». Гэты вялікі твор прывесчаны пытаннем этыкі і маралі. Ён напісаны за год да смерці паэта, і ў ім Наваі як-бы падагуліў усю сваю жыццёвую мудрасць, увесь свой вопыт і веды пра чалавека і грамадства.

Такі вобраз вялікага чалавека, што марыў пра свет, больш дасканаль, чым той, у якім яму давалася жыць і змагацца за мару аб шчасці народа. Паэт гавараў: «Самае вялікае шчасце — пакінуць добрае імя». Больш чатырох стагоддзяў шануе народ добрае імя Алішэра Наваі.

Пры многіх абласных газетах створаны літаратурныя аб'яднанні, у якіх пачынаючы пісьменнікі павышаюць свой ідэйны і культурны ўзровень, навуваюцца пісьменніцкаму майстэрству. Літаратурныя аб'яднанні пры рэдакцыях сталі цэнтрамі літаратурнай вучобы, актыўнымі прапагандыстамі савецкай мастацкай літаратуры.

У многіх абласных газетах — «Зара» (Брэст), «За Радзіму» (Мягілёў) усё часцей сталі з'яўляцца літаратурныя старонкі. І важна тое, што на гэтых старонках друкуюцца аўтары, якія ўпершыню спрабуюць свае літаратурныя здольнасці.

Няма чым пахваліцца ў гэтых адноснах Віцебскай вобласці. Для выяўлення зольнай літаратурнай моладзі ЦК ЛКСМБ і Саюз пісьменнікаў БССР камандыравалі ў Віцебск не так даючы брыгаду паэтаў і крытыкаў. Ведучы добра традыцыі, што, як правіла, усё літаратурнае жыццё гуртуецца пры рэдакцыях, мы разарнулі камплекты абласной газеты «Віцебскі рабочы» і... зрабілі нам дзіўна і непрыемна: за ўвесь гэты год няма ніводнай літаратурнай старонкі ў газете. Асобныя вершы і нарысы траляюць у газету вельмі рэдка і з вялікімі цяжкасцімі. У чым жа справа? Няўжо няма тут зольных людзей? Няўжо аб вялікіх справах працоўных вобласці можна пісаць толькі ў бухгалтэрскіх справаздачах, якімі па сутнасці з'яўляюцца многія карэспандэнцы ў «Віцебскім рабочым»?

Літаратурныя вечары, наладжаныя нашай брыгадай у інстытутах і на прадпрыемствах Віцебска, з усёй яскравасцю прадэманстравалі вялікую і шчырую зацікаўленасць вялікім да літаратуры. Кожнае ўсхваляванае, патэчынае слова з'яўляецца жывым вопытам у сэрцах слухачоў. На гэтых вечарах выявіліся зольныя маладыя аўтары, якія самі пішуць вершы, апавяданні, мастацкія нарысы. Маладыя, пачынаючы пісьменнікі прагнуць да літаратурнай вучобы, да ўдасканалення свайго пісьменніцкага майстэрства. Узнікла неабходнасць стварыць літаратурнае аб'яднанне пры рэдакцыі газеты «Віцебскі рабочы». На першае арганізацыйнае паседжанне літаратурнага аб'яднання з'явілася больш дзвюццаці маладых, пачынаючых паэтаў, празаікаў, драматургаў. Было выбрана арганізацыйнае бюро. На першым жа паседжанні маладыя аўтары прачталі свае лепшыя творы.

Выгада выяўляюцца між сваіх землякоў пачынаючы паэты Куркоў, Дыніч і Шульман. Вершы іх больш выразны і ў асноўным закончаны, як па думцы, так і па форме. Гэтыя аўтары ў некаторай ступені авалодалі паэтычным майстэрствам і праз мастацкі вобраз спрабуюць адлюстраваць нашу рэчаіснасць, паказаць

сваім вечным кіпенні. Але ўвайшлі яны ў новае творы з новымі духоўнымі і інтэлектуальнымі здабыткамі, набыты на працягу свайго папярэдняга жыцця. Палымнае пачуццё любілі да Радзімы нахаты іх на подзвігі. Гнеў і нянавісць да гітлераўскіх захопнікаў памнажае іх сілы. К. Чорнага і гераіства, паказаў тое жорсткае, што ўнесла савецкая ўлада ў дачыненні пэмкі горадам і вёскай. Цяжкі лёс той часткі беларускага народа, якая, гвалтам адлучана ад астацінага народа, была вымушана пакутаваць у беларускай няволі, таксама з'яўляецца прадметам глыбокага роздуму пісьменніка. Гэты лёс моцна непакоў і хваліваў К. Чорнага. Пачынаючы ад першага апавядання «На граніцы» (1923 г.) і канчаючы драмай «Ірынка» (1940 г.), дзе гаворыцца ўжо аб насправядлівым вейшым акце 17 верасня, ажыццёўленым дзякуючы мудрай палітыцы Камуністычнай партыі, творы К. Чорнага прасякнуты ідэяй узяцця беларускага народа.

У цэлым радзе твораў пісьменнік паказвае, як ва ўпартым змаганні і самаахвярнай барацьбе з ворагамі розных гатункаў беларускі народ пад кіраўніцтвам партыі большэвіцкай здобывае сабе сацыялістычную радзіму. Разбураючы дробна-буржуазнае і буржуазна-нацыяналістычнае ўяўленне аб сацыялізме, К. Чорны ўславіў сацыялістычную аічыню, дзе ітарэсы дзяржавы і народа, асобы і калектыва супадаюць калякам, дзе абуджаны магутныя сілы народа і створаны ўмовы для магутага іх росту. Тэма бяцкаўшчыны набыла новае гучанне ў творах К. Чорнага ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Зборнік апавяданняў «Вялікае сэрца» (1942—43 гг.), неаказаны раман «Вялікі дзень» і апавесць «Скіп'ўскі лёс» зноў узялі гэтую тэму. Тут мы зноў сустракаем са знаёмымі на ранейшых творах Чорнага персанажамі — «не-

працоўны гераізм савецкіх людзей. У вершы «Комсамольцы нашага с'яла» малады паэт Куркоў знаходзіць патрэбны рытм, добры мастацкі дэталь, якія жыва перадаюць баявы дух і юнацкую ўсхваляванасць комсамольцаў-хлебаробаў.

Цікавы і арыгінальны па сваёй задуме верш Шульмана «Ленін жыць». Яснасць паэтычнай думкі, лікавічасць мовы робяць верш мужным, узніслам. У вершы Дыніч многа залушчэй ліркі, радзіма і сапраўднага паэтычнага ўсхвалявання.

На жаль, і гэтым больш зольным маладым аўтарам нехапае мастацкага густу і ўмення глыбока асэнсаваць тэму, знайсці патрэбныя мастацкія дэталь. Але пры далейшай літаратурнай вучобе і ўпартай рабоце яны змогуць дасягнуць поспеху.

Горшэ ўражанне пакідаюць вершы Собаля, Кл'кшчына, Карасёна, А. Барбаняля і Шапка. Ён творах іх больш за ўсё з'яўляецца адсутнасць літаратурнай вучобы, а ў шынікі — няўменне будаваць вершы, яўнае праз мастацкі вобраз раскрыць задуму.

Названых аўтараў можна падазіць на дзве групы: А. Барбаняля, Кл'кшчына і Собаль захлпаюцца выключна сантымянтальнай, бездэяйнай лірыкай альбомнага характару; Карасёна і Шапка, наадварот, пішуць на тэмы нарэзаныя, якія іх хвалюць. Аднак, усім ім нехапае грамадскага дыхання, адчування часу, а таму вершы іх не маюць моцнага гучання, арыганнага, прымітывнага. Стварэцтва ўражанне, што т. т. А. Барбаняля, Кл'кшчына і Собаль пераімаюць і заахочваюць ва ўсё паэтаў, якіх ім толькі давалася прачытаць.

Аўтарам, якія пішуць на тэмы нарэзаныя перш за ўсё, нехапае лікавічасці, ўмення гаварыць каротка, але ясна, выразна. У адным вершы яны імкунца сказаць аб усім. Па-другое — аўтары не саграюць сваіх вершаў сапраўднай паэтычнай усхваляванасцю, глыбокай ідэянасцю. Звычайныя газетныя допісы ўіскаюць яны ў вершаваную форму, вышукваюць напішлівыя фразы. Але сухія і траскуныя словы, не сагрэтыя паэтычнай усхваляванасцю, не краюцца, не даходзяць да сэрца.

Малады аўтар Зайцава прачытала апавяданне з жыцця і барацьбы віцебскіх партызан. Ёй яшчэ нехапае ўмення раскрыць характар і перажыванне свай гераю, але жыццё і лікавічы дывалы, добрая назірлівасць і адчуванне прыроды сведчаць аб тым, што Зайцава, пры далейшай настойлівай вучобе, можа стварыць цікавую мастацкую рэч.

Літаратурнае аб'яднанне пры абласной газете «Віцебскі рабочы» павінна так арганізаваць сваю работу, каб яшчэ больш выявіць зольных маладых аўтараў і вышэй узяць іх ідэйны і культурны ўзровень.

Ул. КАРПАЎ

Выдатны майстра прозы

Кузьма Чорны належыць да ліку тых пісьменнікаў, значэнне літаратурнай спадчыны якіх з цягам часу ўзрастае, нібы час гартуе іе і дапамагае больш поўна ўбачыць іе вартасці. Паводле багатага карцін, шырын ахопу рэчаіснасці сацыяльнай значнасці тэм і глыбіні пранікнення ў душу простага працоўнага чалавека, К. Чорны займае адно з першых месц у беларускай прозе.

У літаратуру Кузьма Чорны ўвайшоў як пісьменнік-навеліст. Яго раннія апавесці — гэта пераважна абразкі, невялікія замалеўкі жыцця беларускай вёскі і глухих гарадскіх завулкаў часоў грамадзянскай вайны і першых дзён аднаўлення. Чорны — раманіст угадвельца ў ранніх творах пакуль толькі па глыбокаму роздуму аб людзях і іх лёсе і, бадай, яшчэ па ўмельству ў малым убачыць вялікае, за знешне выпадковым раскрыццём унутраную праўду — сучаснасць жыцця і людзей. Персанажы пісьменніка — сяляне, хутаранекулякі, кабаты, дзеці, вясковыя дзячаты, гарадскія абываталі, рабочыя людзі без пэўных прафесій і г. д. — не вылучаюцца асабліва актыўнасцю. Тут яшчэ няма, па-сутнасці, выразнага класавога падзелу паміж людзьмі. Іхнімі ўчынкамі і паводзінамі кіруюць амаль няведаныя законы прыроды. Пачуцці і іх дамянуць над розумам, і розум толькі часам зольным аформіць пачуцці ў думкі. Сувяз паміж ім нетрывалая, выпадковая, якія то ўсталяваюцца, то перываюцца.

Грамадзянская вайна тут паказана таксама яшчэ эпизадна, прычым у сваёасаблівай праекцыі — праз малюнкі жыцця і побыту ў спустошаных вайною мясцовасцях.

Аднак, ужо ў рамана «Зямля» (1928 г.) — фактычна першай завершанай спробе пісьменніка ў галіне буйнага жанра, Кузьма Чорны намалюваў шырокую карціну жыцця дакаласнай вёскі. Праўда, класавая барацьба, як вырашалыя фактар у развіцці падзей напярэдняй «вёска пералому», засталася па-за ўвагай пісьменніка. Класавы канфлікт паміж бяднячкі-середнячкай і кулацкай часткамі тагочаснай вёскі быў падменены канфліктам паміж адсталай і перадавой часткай, паміж бацькамі і дзецьмі. Не была таксама да канца раскрыта велізарная арганізуючая і накіроўваючая роля большэвіцкай партыі і савецкай улады, а работа комсамольскай арганізацыі была паддзена занадта звука і аднабакова. Мястэчка, дзе адбываецца дзеянне, апынулася ізаляваным ад усяе краіны. Гэта быў у пэўнай ступені выключны выпадак, які вырашалыя фактар у развіцці падзей напярэдняй «вёска пералому», засталася па-за ўвагай пісьменніка. Класавы канфлікт паміж бяднячкі-середнячкай і кулацкай часткамі тагочаснай вёскі быў падменены канфліктам паміж адсталай і перадавой часткай, паміж бацькамі і дзецьмі. Не была таксама да канца раскрыта велізарная арганізуючая і накіроўваючая роля большэвіцкай партыі і савецкай улады, а работа комсамольскай арганізацыі была паддзена занадта звука і аднабакова. Мястэчка, дзе адбываецца дзеянне, апынулася ізаляваным ад усяе краіны. Гэта быў у пэўнай ступені выключны выпадак, які вырашалыя фактар у развіцці падзей напярэдняй «вёска пералому», засталася па-за ўвагай пісьменніка.

У годы вялікай перабудовы вёскі Кузьма Чорны ўсёй істотай пачынае адчуваць надзвычайную важнасць для лёсу дзяржавы і народа сацыялістычнага пераўтварэння сельскай

гаспадаркі. Ён робіцца вестуном і змагаюцца за калектывізацыю вёскі, і тэме калектывізацыі, новым уземаадносінам паміж людзьмі, што уладкоўваюцца ў вёсцы, пісьменнік прывячае рад апавяданняў і апавесць «Вясна» (1931 г.).

Цяжка прыгадаць другога беларускага пісьменніка, які-б так палымна ненавідзеў чалавека — уласніка — прадстаўніка старога свету, і з такой мастацкай вышаранай спробе пісьменніка ў галіне буйнага жанра, Кузьма Чорны намалюваў шырокую карціну жыцця дакаласнай вёскі. Праўда, класавая барацьба, як вырашалыя фактар у развіцці падзей напярэдняй «вёска пералому», засталася па-за ўвагай пісьменніка. Класавы канфлікт паміж бяднячкі-середнячкай і кулацкай часткамі тагочаснай вёскі быў падменены канфліктам паміж адсталай і перадавой часткай, паміж бацькамі і дзецьмі. Не была таксама да канца раскрыта велізарная арганізуючая і накіроўваючая роля большэвіцкай партыі і савецкай улады, а работа комсамольскай арганізацыі была паддзена занадта звука і аднабакова. Мястэчка, дзе адбываецца дзеянне, апынулася ізаляваным ад усяе краіны. Гэта быў у пэўнай ступені выключны выпадак, які вырашалыя фактар у развіцці падзей напярэдняй «вёска пералому», засталася па-за ўвагай пісьменніка.

У рамана «Трыце пакаленне», па-сутнасці, з'яўляецца судом над чалавекам-уласнікам, судом над яго святаўспрыманнем, над яго чорнай, эгаістычнай, нявольніцкай натурай,

над яго ід

Творчасць пачынаючых

Алянсэй ПЫСІН

ПОМНІК НАЛЯ ЛЯСНОЙ

Вакол няма ні гор, ні скад, — У саснов бор пайлі барозны. Узляцеў на шыры г'едэстад Арод, адліты з чыстай бронзы.

Валуў звычайны, палявы Стаў птаху роднаю гарою, Бо аж да самай сінявы Узнят ён славай нашай зброй.

Тут каля шведскіх кургануў Знайшлі сабе пагост бласелуны І тыя, што з мячом ізноў Да нзе прыходзілі нядаўна.

Зав'яны сляды баёў — Аковы, жоўтыя траншэі, Разгорнуты абрус палёў Наўсцяж усходамі рувец.

Глядзіць з гары сваёй арод, Усё ахаліў ягоны поварк — Нябсы, далі навакол, І нам здаецца — пры трывозе

Устрапяецца вартаны, І кліч, як рэха, ірансецця. На клэкат гарны, баявы Зляццяца ўраў гвардзевцы.

Іван МУРАВЕЙКА

У НУЗНІ

Сосны шапкі белыя скідаюць, Абтрабуюць серабро садм... За сялом, у кузні, не змаўкаюць Нят ні на мінуўу малаты.

Рупны час работ вясенніх блізка, — Неспакойна ў вяснях палявах... І здаецца кавалям: не іскры — Дожджык збожжа абсыпае іх.

... Першым выйдзе на палі араты, — Заарэ, забарану ў час, Сейбіт кіне у ралло зярняты, А зямля — жыццё зярнятам даць.

Песня німы, буйнай і шырокай, Палаціць на крылах ветра ў даль. Пра змаганне За ўраджай высокі, У якім праславіўся каваль.

І дзень і ноч звінціць, Грукоча кузня — Многа трэба для вясны плугоў. Кавалі працуюць спорна, дружна, З рук не выпускаюць малатоў.

Над сялом, над полем, над ракою Гукі молатаў цяжкіх ляцяць — Гэта б'ецца сэрца маладое, Сэрца перамогі і жыцця!

Гэй — у поле, сейбіт і араты, — Ручайкі вясенні шумяць. У сядле, нібы ў якое сніта, Ад паўночы коміны дмяць.

Жураўлі скрыпяць бесперастанку, Звіняць вёдры, гутараць жанкі: — Трэ' варыць хутчэй... Цяпер да ранку у не ўлежаш нашы мужыкі...

І. НІСНЕВІЧ

ПОСПЕХІ СОВЕЦКАЙ МУЗЫКІ

За выдатныя работы 1947 года ў галіне музыкі Совет Міністраў СССР паставілі прызудзіць Стадзінскую прэмію раду дзеячоў савецкага музычнага мастацтва.

Прэмію прызуджаны за буйныя музычна-сцэнічныя і вакальныя творы, буйныя інструментальныя, канцэртна-выканаўчыя дзейнасці, опернае і балетнае мастацтва.

Сярод новых лаўрэатаў мы сустракаем прадстаўнікоў старэйшага пакалення савецкіх музыкантаў, творчасць якіх сфармавалася яшчэ да Вялікага Кастрычніка, і выхаванцаў савецкай музычнай школы — прадстаўнікоў савецкай музычнай культуры савянскіх і аўтаномных рэспублік.

Прэмію першай ступені за «Кантату аб Сталіне» атрымаў літоўскі кампазітар І. А. Талат-Келшша. Вядучы прадстаўнік музычнага мастацтва Літоўскай ССР, Талат Келшша перапына звязаны з буйным літоўскім народным меласам, і гэта забяспечыла зусім заслужаны

Працаваць па-новаму

1948 год — змянальны год у жыцці Беларускага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы. У гэтым годзе работнікі мастацтва Савецкай Беларусі разам з усім народам будуць адзначаць вялікае свята — 30-ю гадавіну Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі.

Беларускі тэатр імя Янкі Купалы рыхтуецца вярта сустрэць гэты слаўны юбілей новымі спектаклямі, прысвечанымі гераічнаму барацьбе беларускага народа за сваю свабоду і незалежнасць, за ўрачыстасць бессямротных ідэй камунізму. Мы пакажам у новых сваіх спектаклях вобразы вялікіх правадзіроў нашай партыі, заснавальнікаў Беларускай дзяржавы — Леніна і Сталіна. Мы сустрэнем наша вялікае свята новымі спектаклямі, прысвечанымі юбілею: «Уся ўлада советам» М. Кліжковіча, «Гэта было ў Мінску» А. Кучара.

У гэтым годзе адбудуцца гастроляў нашага тэатра ў сталіцы савецкай Радзімы — Маскве.

Цяпер кожны работнік тэатра жыве жаданнем — як мага лепш падрыхтавацца да гастроляў у Маскве. У часе гастроляў, якія пачынаюцца з 1-га ліпеня ў памяшканні філіяла Маскоўскага Мастацкага тэатра, калектыву тэатра імя Янкі Купалы пакажа свае лепшыя спектаклі: «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона (пастаўка К. Саннікава, мастак І. Ушакоў), «Рамеа і Джульета» В. Шапкіра (пастаўка Л. Літвінава, мастак В. Дзмітрыяў), «Паўлінка» Янкі Купалы (пастаўка Л. Літвінава, мастак В. Малкін), «Апошні» М. Горкага (у пастаўцы рэжысёра Маскоўскага Мастацкага тэатра І. Раеўскага) і новую п'есу К. Крапівы «З народам» Я. Рамановіча (рэжысёр К. Саннікаў).

У гэтых спектаклях тэатр прадэманструе глядачам Масквы свае творчыя дасягненні за апошнія гады, росквіт драматычнага мастацтва Савецкай Беларусі. У пастаўках будуць прадстаўлены як старэйшыя майстры нашага тэатра, так і яго таленавіты змена.

Усяго ў Маскве за месяц нашых гастроляў будзе паказана 27 вясельных спектакляў і 2 ранішнія для юных глядачоў сталіцы. Апрача спектакляў у філіяле Маскоўскага Мастацкага тэатра калектыву тэатра будзе выязджаць са сваімі пастаўкамі ў рабочыя клубы, у Палацы культуры, а таксама пабывае ў тэкстыльшчыкаў Архавана-Зуева. Вялікае значэнне мы надаем творчым сустрэчам з майстрамі сцэны Маскоўскіх тэатраў. Такія сустрэчы будуць праведзены ў ВТА і ў Цэнтральным ДOME работнікаў мастацтва.

Паставава Совет Міністраў Саюза ССР аб пераводзе тэатра на гаспадарчы разлік, скарачэнні дзяржаўнай датацыі і мерах на паліпшэнне фінансавай дзейнасці тэатраў, прымушае кожны тэатральны калектыв, кожнага яго працаўніка, пачынаючы ад рабочага сцэны, да мастацкага кіраўніка і дырэктара, карэнным чынам перабудаваць сваю работу. Тэатр імя Янкі Купалы, як і ўсе другія савецкія тэатры, зрабіў строгі аналіз сваёй працы і наметыў ряд практычных мерапрыемстваў, якія

Выкананне рэпертуарнага плана з'яўляецца пачасным абавязкам кожнага тэатральнага работніка. «Рэпертуар тэатра, — гаворыць вялікі рускі драматург Астроўскі, — павінен быць вярда намерамі, і адхіленне ад яго, па староннасці альбо самавольстве, дапускаць нельга: за гэта трэба карць як за парушэнне службовых абавязкаў». Гэтыя словы трэба заўсёды памятаць рэжысёрам і дырэктарам тэатраў.

Паспяховае выкананне нашага фінансаванага плана залежыць ад арганізацыі паралельных спектакляў. Праведзеныя намі 10 і 11 красавіка паралельныя пастаўкі ў г. Барысаве («Губарэват правінцыі» і «Машанька») прайшлі з вялікім поспехам і спрыялі выкананню фінансаванага плана.

Да гэтага часу лчылася дрэнным тонам выдаткоўваць на афармленне спектакля менш, як 100 тысяч рублёў. Гэтым садзейнічалі ўтрыманні настроі і «творчыя апетыты» рэжысёраў, пастаўшчыкаў і мастакоў тэатра, якія доўгія сумы выдаткаў на асобныя спектаклі да казначых лічбаў. Так, напрыклад, на спектакль «Рамеа і Джульета» было выдаткавана 570 тысяч рублёў.

Ул. СТЭЛЬМАХ, дырэктар Беларускага Дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы.

Павінны падпарадкаваць яго творчыю і фінансавую дзейнасць. Асновай перабудовы тэатра, што вызначае яго творчыя перспектывы, забяспечвае калектыву матэрыяльныя поспехі, замацоўвае сувязь з народам, з'яўляецца рэпертуар. Тэатр, які не жадае апынуцца за бортам нашага жыцця, павінен быць асабліва строгім і патрабавальным да кожнага свайго спектакля. Трэба заўсёды памятаць, што мы жывем для свайго гледача, для свайго народа, культурныя запатрабаванні якога растуць з кожным днём, і мы не павінны ад іх адставаць. Нашы глядачы кахаюць ад савецкага тэатра сапраўдных мастацкіх твораў, якіх б хвалілі іх, натхнілі на новыя творчыя подзвігі ў імя нашай Радзімы. Зразумела, што такія спектаклі ў першую чаргу павінны быць пастаўлены паводле п'ес савецкіх драматургаў, твораў вялікіх рускіх класікаў — Астроўскага, Горкага, Чэхава, Талстога, Грыбаедава, Гоголя, твораў заходне-еўрапейскіх драматургаў — Шапкіра, Мальера, Гальдоні, Лопе-дэ-Вега, і інш. Пачаснае месца ў рэпертуары нашага тэатра павіна заняць, як і раней, беларуская п'еса. Зараз мы працуем над новым творам К. Крапівы — «З народам». П'еса Крапівы адлюстроўвае гераічную барацьбу беларускага народа з нямецкімі акупантамі, паказвае духоўную сілу і мужнасць савецкага чалавека, яго веру ў нашу перамогу.

Галоўны рэжысёр тэатра заслужаны дзеяч мастацтва БССР Л. Літвінаў і народная артыстка БССР В. Галіна ставяць у студыі п'есу маладога беларускага драматурга Ю. Рудзько «Дарагі гошч».

Драматург Я. Рамановіч заканчвае новы сцэнічны варыянт п'есы «Салавей», па матывах апавесці З. Бядулі.

Новыя п'есы для тэатра пішуць А. Маўзон і В. Палескі.

Зразумела, што ў гэтыя планы могуць застацца толькі добрыя намеры, калі тэатр будзе выпускаць па чатыры спектаклі ў год. У гэтым сезоне мы павінны выпусціць не менш 8 новых пастававак, з іх 3 — да гастроляў паездкі ў Маскву: «Руканіс професара Волжына», «Дуэнья», «З народам» А. Асташына — у другой палове 1948 г.

Выкананне рэпертуарнага плана з'яўляецца пачасным абавязкам кожнага тэатральнага работніка. «Рэпертуар тэатра, — гаворыць вялікі рускі драматург Астроўскі, — павінен быць вярда намерамі, і адхіленне ад яго, па староннасці альбо самавольстве, дапускаць нельга: за гэта трэба карць як за парушэнне службовых абавязкаў». Гэтыя словы трэба заўсёды памятаць рэжысёрам і дырэктарам тэатраў.

Паспяховае выкананне нашага фінансаванага плана залежыць ад арганізацыі паралельных спектакляў. Праведзеныя намі 10 і 11 красавіка паралельныя пастаўкі ў г. Барысаве («Губарэват правінцыі» і «Машанька») прайшлі з вялікім поспехам і спрыялі выкананню фінансаванага плана.

Да гэтага часу лчылася дрэнным тонам выдаткоўваць на афармленне спектакля менш, як 100 тысяч рублёў. Гэтым садзейнічалі ўтрыманні настроі і «творчыя апетыты» рэжысёраў, пастаўшчыкаў і мастакоў тэатра, якія доўгія сумы выдаткаў на асобныя спектаклі да казначых лічбаў. Так, напрыклад, на спектакль «Рамеа і Джульета» было выдаткавана 570 тысяч рублёў.

Праведзенае ў нашым тэатры, у адпаведнасці з творчымі і фінансавымі магчымасцямі, скарачэнне штатаў дало нам за 6 месяцаў 232 тысячы эканоміі, прычым з творчага складу зводена ўсго толькі 6 адзінак, якія не могуць быць скарыстаны ў бягучым рэпертуары.

Бесклапотнае жыццё за кошт дзяржавы адбыла ахвоту ў нашых адміністрацый працаваць з глядачамі. Тэатр мала прыслухоўваецца да крытыкі гледача, яго густа і запатрабаванні. Дзе творчыя сустрэчы, канферэнцыі гледачоў на прадпрыемствах і ў навучных установах, якія так часта праводзіліся тэатрамі да вайны? Забылі нашы адміністратары і працяжылі прыгожую рэкламу, пра тэатральныя касы пры буйных прадпрыемствах. Да гэтага часу не арганізавана яшчэ цэнтральная білетная каса на распускоўванню білетаў на ўсе тэатральныя спектаклі. Не глядзячы на жыццёвыя неабходнасці такой касы, вырашэнне гэтага пытання ўсё яшчэ затрымаваецца «фінансавымі коламі» Кіраўніцтва па справах мастацтва.

Новыя ўмовы работы тэатраў значна павышаюць ролю дырэктара, у прыватнасці, дырэктара, які павінен быць прышчыповым палітычным і творчым кіраўніком калектыва, добрым фінансістам і арганізатарам, які дасканала ведае сваю справу. Такім кіраўніком тэатра можа быць толькі той дырэктар, які кожны дзень зубагае свае веды марксіска-ленінскай навукай, што з'яўляецца жыватворчай крыніцай у працы кожнага работніка тэатра. Павышэнне адказнасці і ролі дырэктара ніколі не зніжае ролі мастацкага кіраўніка, рэжысёра, а наадварот, адкрывае перад ім новыя творчыя даягледы, павышае адказнасць перад калектывам за сваю справу. Асабліва ўвагу трэба звярнуць кіраўніцтву тэатра на арганізацыю творчай работы актараў, на іх роўнамерную загрузку. Трэба сказаць, што арганізацыя творчай работы ў нашым тэатры была на нізкім узроўні. Гэта тлумачыцца малой загрузкай актараў, часткова безадказнымі адносінамі асобных актараў да сваёй працы, да сваёй прафесіі. Вельмі мала можна сустрэць у апошні час актараў, якіх перажывалі сваю няўдачу на сцэне. Вельмі мала ў нашым тэатры прыкладаў, калі актёр прыходзіць падрыхтаваным на рэпетыцыю.

На вялікі жаль, гэтыя недахопы ёсць і ў нашых вядучых актараў. Спазнанне на выхад або на рэпетыцыю на дзве-тры хвіліны з'яўляецца звычайнай з'явай.

Перад калектывам тэатра імя Янкі Купалы — небылыя творчыя перспектывы і магчымасці. Мінутыя заслугі тэатра не павінны нас заспакойваць. Наперадзе — непачаты край работы, якая патрабуе ад кожнага работніка напружанай працы, у яе мы павінны ўкласці ўсю сваю душу, увесь свой талент.

На вялікі жаль, гэтыя недахопы ёсць і ў нашых вядучых актараў. Спазнанне на выхад або на рэпетыцыю на дзве-тры хвіліны з'яўляецца звычайнай з'явай.

Перад калектывам тэатра імя Янкі Купалы — небылыя творчыя перспектывы і магчымасці. Мінутыя заслугі тэатра не павінны нас заспакойваць. Наперадзе — непачаты край работы, якая патрабуе ад кожнага работніка напружанай працы, у яе мы павінны ўкласці ўсю сваю душу, увесь свой талент.

„ТРЭЦІ УДАР“

К. ГУБАРЭВІЧ

З ліку сталінскіх стратэгічных удараў па гітлераўскай арміі, трэці удар скіраваны быў на вызваленне Крыма.

Фільм аб гэтай гістарычнай апарцы адкрыў сабой сурьню кінематэграфічнага твораў, які будзе вызначачна незвычайнаю жанра і творчага вырашэння тэмы.

Уся складаецца пастаўка гэтых фільмаў заключаецца ў тым, што трэба з максімальнай дакладнасцю перанесці на экран гісторыю, не дадаючы да яе нічога лішняга, бо ў гэтым няма ніякай патрэбы. Сама гісторыя настолькі багатая рознымі калязіямі, што ва ўсялякіх сюжэтных фэбульных прыкрасах няма ніякай неабходнасці.

У аснову фільмаў кладзецца сама гістарычная падзея і яе канкрэтныя творцы. Так пастаўлены «Трэці удар» — А. Первенца, так ажмцўляецца сцэнарый «Сталінградская бітва» — Н. Віртлі, так будзе пастаўлены цэлы рад іншых фільмаў з гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, у задачу якіх увахоўваецца — беражліва захаваць для пакаленняў велічыню падзей тых год.

Бітва за Крым была адной з сямых цяжкіх і складаных для Савецкай Арміі.

«Нашым воінам, — гаворыць таварыш Сталін генералу арміі Антонову, — прылецца фарсіраваць Керчанскі праліў, воюючы перагароду, бадай такую-ж, як Пал-Калэ. Войскам трэба будзе перадолець магутную ўмацаваную немцаў на Сівахі, на Перакопе. Гітлер даручыў абараняць Крым выданому спецыялісту па фартыфікацыі генерал-лейтэнанту Ензе. Трэба мець на ўвазе ўсё гэта перад рашаючай бітвай за Крым. Таварыш Сталін меў на ўвазе палітычны вынік разгрому немцаў у Крыму.

Гітлер трымаўся за Крым не столькі з меркаванняў абароны, колькі з-за палітычнага прэстыжу. Паражэнне ў Крыму непазбежна цягнула-б за сабой падзенне палітычнага прэстыжу немцаў у балканскіх сатэлатах і ў Турцыі. Гітлер аднолькава абыякаў Крым і турэцкім і румынскім захопнікам. І разгром немцаў у Крыму быў-бы адпачова і разгромом усіх балканскіх камбінатаў гітлераўскай дыпламатыі. А ў сувязі з набліжэннем савецкіх воінаў да дзяржаўных граніч Румыніі вызваленне Крыма было найважнейшым звяном стратэгічнага планаў Вярхоўнага Галоўнакамандуючага.

І мы бачым у фільме, як крок за крокам складаецца ў таварыша Сталіна план трэцяга удара.

Воіскі чацвертага Украінскага фронту, нацэленыя Стаўкай Вярхоўнага Галоўнага камандавання на Крым, ламаюць абарону немцаў па раіх Малочная і прырываюцца да подступаў Крыма. Камандуючы фрон-

там генерал арміі Талбухін вырашаў праследваць праціўніка і з ходу фарсіраваць Сівах. Але гэта быў вельмі небяспечны маневр. Ен патрабаваў вялікай колькасці чалавечых ахвар. Пасылаючы на чацвертага Украінскі фронт упаўнаважанага стаўкі Васілеўскага, таварыш Сталін сказаў яму: «Гэту апарцыю па разгрому немцаў у Крыму трэба правесці з найменшай затратай чалавечых жыццяў і з найбольшай затратай розуму, умельства і метала».

Вярхоўны Галоўнакамандуючы загадае часова спыніць наступленне на Крым.

Таварыш Сталін вырашае канчатковы разгром немцаў у Крыму па чатыры талы, калі войскі Трэцяга Украінскага фронту наблізяцца да Адэсы, і немцы страцяць усе свае базы на правабярэжнай Украіне.

Гэта быў геніяльны план ахопу нямецкіх войск з захаду і ўсходу. Сталінская стратэгія была творчай. Плян таварыша Сталіна складалася пераперак застыглым военным даякцінам нямецкіх спецыялістаў. Савецкія войскі з'яўляліся там, дзе іх менш за ўсё чакалі. Так нечаканна з'явіліся яны на Керчанскім паўвостраве. Па ініцыятыве таварыша Сталіна пачалося наступленне частак фронту на Нікапальскі плацдарм у часе самага страшнага вясновага развадзю, што, па думцы і палажэннях палявых статуаў, было абсалютна выключана. У фільме ярка паказана перавага сталінскай вайнавай стратэгіі над дэфектыўнай, авантурысцкай стратэгіяй гітлераўскага камандавання. Гэтая перавага з'яўлялася на ўсім: і ў агульных стратэгічных задумках, і ў іх аператывна-тактычных выкананні.

Перамога школа сталінскай стратэгіі і тактыкі.

Але перамога была нялёгкай. Умацаванні немцаў у Крыму сапраўды былі цудам нямецкай фартыфікацыі. Фарсіраванне Сівахі і Керчанскага праліва пад сур'ёзным агнём праціўніка, замацаванне плацдармаў і ўпартая барацьба за кожную траншэю, за кожны аяк вымушалі ад савецкіх воіск нечалавечы намаганні і храбрасці. Ворак агрызаўся ўсёй сілай свайго агню і ўпартасці. Ен да адчаю абараняў Крым — ароты на Балкані. І толькі Савецкая Армія здольна была зламаць шалёнае ўпартасць праціўніка і яго абарону, якая лічылася несакрушальнай.

Не глядзячы на гэта, сярод твораў аб Вялікай Айчыннай вайне фільм «Трэці удар» будзе значным мастацкім дакументам, які захавае для пакаленняў адзін з рашаючых этапў на шляху да перамогі, да якога ёў геній вялікага пакавадзю.

З'яўленне гэтага фільма ставіць перад беларускім мастацтвам і літаратурнай неадкладнаю задачу пастаўкі фільма, п'есы, паісанія літаратурных твораў аб гістарычным пятым сталінскім удараў па гітлераўскай арміі на Беларусь.

Напісаць творы на гэтую тэму — справа гонару ўсіх работнікаў літаратуры і мастацтва Беларусі.

Кадры з кінофільма «Трэці удар».

кампазітара Жыганава ў слаўную пляяду сталінскіх лаўрэатаў.

У другі раз у спісу лаўрэатаў мы сустракаем імя старэйшага рускага кампазітара Р. М. Глізэра. У адзначаным прэміяй першай ступені струнным квартэце № 4, які ў большасці сваё твораў, Глізэра вылікава раскрывае ўнутраны эмест музычных вобразаў. Гэты квартэт яшчэ раз падкрэслівае, што толькі на аснове мелодыі можна стварыць гаспадарчыя ўзоры музычнага мастацтва.

Азербайджанскі кампазітар К. А. Караеў удастоены Сталінскай прэміяй другой ступені за сімфанічную паэму «Лейлі і Меджун». У гэтай вялікай па ідэяльнай і мастацкай значнасці паэме аб чалавечай долбасці, пернасці, сіле каханья кампазітар здолеў па-майстэрску ўвасобіць багату азербайджанскую народную мелодыку і рытміку. Усялякага ўхвалення заслугоўвае той факт, што малады кампазітар пайшоў па правільнаму шляху напісання праграмных сімфанічных твораў.

Вялікай, зусім заслужанай папулярнасці і любові карыстаюцца адзначаныя прэміяй другой ступені п'есы Б. А. Макарусава «Знапетыя камені», «Аб роднай зямлі», «Адзі-

нокі гармонік», «Хороши весной в саду цветочки» і А. Г. Новікава — «Гімн дэмакратычнай моладзі свету». Кампозыцыя лірычных песень Макарусава ў іх арганічнай сувязі з народнай песнявай творчасцю, у лёгкай запамінальнасці, вялікай цэпнасці, з якой яны напісаны. Кампазітар Новікаў сваім «Гімнам дэмакратычнай моладзі свету» заваяваў усеагульнае прызнанне не толькі ў моладзі, але і ва ўсіх, хто любіць сапраўды бадзёрую, насычаную мужай слай пэсню. У гэтай пэсе адчуваецца ўзурэны поступ дзясяткаў мільянаў людзей, гатовых аддаць усе свае сілы і нават жыццё за ўрачыстасць дэмакратычных ідэй ва ўсім свеце.

Прафесар А. Ф. Гедьке карыстаецца выданасцю ў нашай краіне і за яе межамі не толькі як аўтар раду выдатных музычных твораў ва ўсіх жанрах і таленавіты педагог, але і як выканаўца-канцэртант вялікага майстэрства і шырокага дыяпазона. У маладосці А. Ф. Гедьке выявіў сябе здольным п'яністам і быў адначасна міжнародным прэміям. У далейшым любіў да складаных музычных інструментаў — арган — ператварыла Гедьке ў аднаго з нямногіх сусветных выканаў-

цаў-арганістаў, якія маюць у сваім рэпертуары не толькі ўсю арганную літаратуру, але і вялікую колькасць форталітных твораў у транскрыпцыі для аргана. Канцэртна-выканавыца дзейнасць выдатнага арганіста А. Ф. Гедьке удастоена Сталінскай прэміяй першай ступені.

Прафесар Г. Г. Вярхоўі адзначаны прэміяй першай ступені за канцэртна-выканаўчы дзейнасць як дырыжор. Створаны ім у 1943 годзе ў Харкаве па тылу хора імя Пятніцкага Украінскі народны хор адзначыцца добрай тэхнікай, існасцю дыкцыі, чыстотай строю. Шырокі рэпертуар хора, ад старых кабарскіх песень да новых сучасных фальклорных і класікі, вызначаюцца ў выкананні Г. Г. Вярхоўі прастаю, шчырасцю, радасным паучуцём жыцця.

Сталінскай прэміяй другой ступені за канцэртна-выканаўчы дзейнасць прызуджаны двум вядомым спевакам — М. Д. Александровічу і К. Байсетавай.

М. Александровіч вядолае невялікім дыяпазонам, але моцным голасам (тэнар). Бліскачуча вакальная тэхніка ніколі не з'яўлялася для таленавітага спевака самаметай, яна — толькі сродак для ўвасаб-

лення і перадачы задуму кампазітара. Тонкая інтанацыя і філітарука гуча з'яўляюцца каштоўнымі якасцямі выканаўчага майстэрства М. Александровіча. Наўнясць у рэпертуары спевака амаль усёй літаратуры, напісанай для тэнара, і вялікая музычная культура ставяць Александровіча ў рады нашых выдатных спевакоў.

Куляш Байсетава займае значнае месца ў развіцці казахскай музычнай культуры. Байсетава мае рэдкае па прыгажосці лірычнае саправа. У яе рэпертуары вялікая колькасць оперных і камерных твораў. Каштоўнейшай якасцю вакальнага майстэрства Байсетавай, акрамя цэпнасці, з якой яна стварае вобразы, з'яўляецца яе умельства адчуць стыль выканаемага, яго калярыт.

Фільм бліскачуча паказвае крушэнне закарэненнай вайнавай тэорыі ў сутычцы з творчай практыкай сталінскай стратэгіі. Выключна вялікай заслугай фільма з'яўляецца паказ ролі таварыша Сталіна ў Вялікай Айчыннай вайне. Мы бачым як таварыш Сталін планіруе і накіроўвае удары савецкіх воіск, беражліва і уважліва выходзіць новых пакавадзю, дае напрамак наступальнаму парыву Савецкай Арміі і думае аб чалавечым жыцці, якое трэба захаваць нават пры неабходнасці вялікіх чалавечых ахвар.

„Сустрэча з юнацтвам“

(Сп'ятакль у тэатры імя Ленінскага Комсамола)

А. Арбузоў у сваёй п'есе апавядае аб тым, як у нашай краіне растуць новыя людзі, даследчыкі, эксперыментатары, якія сваёй творчай працай узабачаюць агранічаныя навуку. Драматург хацеў расказаць аб нашай савецкай моладзі, смелай, дапытлівай, якая імкнецца на аснове глыбокіх ведаў павалічыць уражлівае сацыялістычных палёў. Гэта ўдзячная і вяртае шырокія распрацоўкі ў нашай драматургіі. Але гэтая тэма зрабілася толькі прачынаючы п'есу, многія з якіх — надуманыя і ліжыны. Яны выклікаюць пачуццё справядлівага незадавальнення ў глядача. Што-ж высмейваецца ў камедыі А. Арбузова «Сустрэча з юнацтвам»?

Дырэктар сельскай стайкі Максім Галубкін — востры чалавек, варты, каб яго высмеяць. Ён адраваўся ад жывяцтва, ад навукі і супакоўся пасля ўхвалення яго даследаў у друку. Максім груба адхіляе дапамогу прафесара Мушыкіна. Чаму ён падаржае дапамогай вучоных? Мабыць таму, што ён вельмі абмежаваны чалавек. У такім выпадку ён адмоўна пераважае. Але аўтар супярэчыць такой характарыстыцы Максіма.

Ніводнай стайкі ў характары Максіма няма. Будучыня яго не хваляе глядача, таму што ён зрабіў абмежаваным і чэрства чалавекам, які лічыць сваю дзейнасць даследчыка-самавучы бездакорнай.

Максім з'яўляецца хутчэй тыпам сатырычным, таму што ён не мае ў сабе нічога стайкага. Максім такі аб'якава да ўсяго наваколнага, што нават у той момант, калі даведваецца, што Машанька і ёсць прафесар Мушыкіна, зусім спакойна засынае на лаўцы. Гэты фармальны трук спатрэбіўся аўтару для таго, каб Максім убачыў «чудоўны» сон і ў выніку яго раптам перамяніўся, вырашыўшыся ехаць з Машанькай у Маскву на вучобу. Але гэтым рашэннем вобраз Максіма не рэабілітуецца.

Тэатру не ўдалося вырапіць істотныя недахопы камедыі. Пастаноўшчык не толькі паўтарыў хібы п'есы, але і паглыбіў іх. Ні тэма сустрэчы з юнацтвам, ні тэма барацьбы маладых, смелых наватараў з самазаспакоенасцю і коснасцю не знайшлі патрэбнага раскрыцця ў спектаклі. Тэатр таксама зацікавіўся камічнымі сітуацыямі, у выніку чаго актёрскае выкананне большасці роляў вылікае сур'ёзную трыгубу. Нельга згадаць за тым, што Маша, убачыўшы Максіма, можа па-ранейшаму хакаць яго, эгіста, грубіяна, невука. Да таго-ж у яе ёсць яшчэ іншая функцыя. Гэта — праверка работы стайкі і дапамога яе калектыву, выкрыццё Максіма і, такім чынам, надзеянне работы ўсёй гаспадаркі стайкі. Але ўсё гэта ў спектаклі прыглушана.

Навешта рэжысёру-пастаноўшчыку С. Гурчы спатрэбілася містычная сцена, дзе Аленка, уражаная раптоўным з'яўленнем каханнага Шышкіна, адмахваецца ад яго, як ад прывіду? Мэта ясная. Рэжысёр хацеў падкрэсліць сіду пачуццяў маладых людзей, але вырашэнне гэтага выйшла за

рамкі рэальнага і выклікае ў глядача смех і недаўменне. Мастацкая каштоўнасць вобразаў маладых, энергічных і таленавітых людзей зніжана ў спектаклі. У сцэнічнай інтэрпрэтацыі Максіма Галубкіна (арт. Іваноў) адчуваецца імкненне паказаць заблуджэнні Максіма, але на першы план усё-ж такі выйшлі заганы героя, які атрымаўся рэзка адмоўным і несімпатэчным. Шырокая ўсмешка, якая раптам з'яўляецца на твары Максіма-Іванова пасля «чудоўнага сна», глядача не пераконвае, а элементы «старчавасці» ў выкананні яшчэ больш паглыбляюць адмоўныя якасці Максіма.

Трактоўка вобраза Колі Шышкіна (арт. Уласуў) няправільная. Коля ў спектаклі толькі разгублены дзівак, за гэтай знешняй абалонкай у ім ведаецца таленавіты, неспакойнага і дэбракга розуму, вялікай энергіі.

Роля Аленкі (арт. Меранюк) мае два планы: барацьба з Максімам за больш смелыя метады ў рабоце на даследчым полі і яе адносіны да каханнага Колі, таго-ж перадавага чалавека, які яна сама. З першым планам арыстка справілася з поспехам, а з другім у яе нічога не атрымалася, таму што арыстка пастаўлена ў ненатуральнае становішча аўтарам п'есы.

Тоса (арт. Курдзюнок) — разумны і жыццерадасны дзяўчына, малады і таленавіты даследчык. Гэты вобраз удаўся аўтару. Аднак у выкананні Курдзюнок яна здаецца занадта наіўнай, нават дуркаватай. Нельга паверыць у тое, што прафесар Мушыкіна можа пранянаваць такой Тосі ехаць вучыцца ў Акадэмію. Маладосць і прастата, шырасць кахаіна да Колі паказаны арысткай праўдзіва і пранікнёна.

Арыстка З. Кільчэўская стварыла цэласны вобраз Машанькі, высокароднай і сціплай. У яе выкананні цэнтральнае месца займае частасць і шырае каханне Машанькі да Максіма. Але глядач не верыць у яе шчасліваю будучыню з такім абмежаваным чалавекам, як Максім. Арыстка неабходна больш моцна паказаць імкненне Машанькі дапамагчы Максіму пазбыцца хібаў яго характару.

Кірыл Іванавіч у выкананні арыста Волкава — гэта чалавек, які не прынае старасці. Ён, як і малады, марыць аб будучыні. Яму ўласцівы рысы глыбокага аптымізму, шчырай любові да людзей. Кірыл Іванавіч жыва рэагуе на справы моладзі, радуецца яе поспехам.

Увогуле-ж пастаноўка п'есы А. Арбузова «Сустрэча з юнацтвам» з'яўляецца яркім пацверджаннем непазбежнасці няўдачы спектакля, калі ў аснове яго ляжыць недастаткова добры драматургічны матэрыял. Тэатр, даверыўшыся аўтару, пайшоў на няправільнаму шляху паглыблення недахопаў п'есы. Пастаноўшчык не дапамог таленавітаму калектыву актыўна працаваць над драматургічным матэрыялам аўтара, і сам не сказаў у спектаклі ніводнага ўласнага слова. У далейшай рабоце над спектаклем тэатр павінен ісці па шляху выпраўлення фармальнага недахопаў п'есы і вылучэння на першы план тэмы барацьбы савецкай моладзі з заспакоенасцю і коснасцю.

М. РАДЗЬКО

ПЯСНЯР РУСКАЙ ГІСТОРЫІ

(Да 100-годдзя з дня нараджэння В. М. Васняцова)

Таленавіты майстра старажытнага рускага эпаса ў жывапісу Віктар Міхайлавіч Васняцоў нарадзіўся 15 мая 1848 года ў сяле Лапцяў, Уржумскага павету, Віцкай губерні. Яго дзядзька гады прайшоў у сале Рабава, дзе ў той час жыў моцна захоўваліся старажытныя звычкі.

Вобразы будучых твораў нарадзіліся ў хлопчыка яшчэ ў самым раннім мадэнстве, калі ён рос разам з сялянскімі дзецьмі, з якімі слухаў стара песьні і казкі, з якімі сябраваў і гуляў, наглядваючы быт сялян, жыццвы іх марамі аб лепшай долі. У сваіх дзіцячых малюнках Васняцоў адлюстроўваў сялянскае жыццё.

Пачатковую адукацыю хлопчык атрымоўвае ў духоўным вучылішчы. Шмат малое з гімназі. З духоўнага вучылішча Васняцоў пераходзіць у духоўную семінарыю ў Вітчы. Тут ён малое з натурой і піша дзве першыя свае карціны «Мадоніца» і «Жыня». У 1867 годзе кідае семінарыю і ад'язджае ў Пецярбург, дзе паступае ў школу Таварыства заахавання мастацтва, а праз год — у Акадэмію мастацтва, зарабляючы на жыццё як ілюстратар у выдавецтве Ільіна. У яго накідах, ма-

люнках і эскізах гэтага перыяда мы бачым вострую, поўна драматызма сацыяльную характарыстыку сталічнага жыцця (карціны «Шынок», «Добрая наша вёска» і «Перадлітныя птушкі»).

Творы гэтага перыяда зацікавілі сантыментальнага, часам этнаграфічнага («Жабрак» — 1874 г., «Пішчэ чаю ў харчуні» і «Кніжная крама» — 1876 г., «3 кватэры на кватэру» — 1876 г.). Але ва ўсё іх дадзена рэальная і сур'ёзная ацэнка жыцця. Акадэмічны курс Васняцоў заканчвае ў 1875 годзе. У гэты-ж год ён збліжаецца з «перасоўнікамі» і іх ідэйным арганізатарам Крамскім, вакол якога групаваліся ўсе перадавыя мастакі Расіі той эпохі. У 1876 годзе Васняцоў ад'язджае ў Парыж, дзе значна ўзбагачае сваю жывапісную тэхніку і ў 1877 годзе вяртаецца на радзіму з карцінай «Бадзгані ў ваколіцах Парыжа». У 1878 годзе мастак заканчвае карціну «Ваенная тэлеграфна». Карцінай «Прэферанс» (1879 г.) заканчваецца першы перыяд творчасці Васняцова.

Васноў 1878 года, пасля прыезда ў Маскву, Васняцоў з рашучасцю, якая не мае прыкладаў у гісторыі

Па Савецкай Беларусі

Дом народнай творчасці ў час сяўбы

Значную работу ў час вясенне-падзых работ праводзіць Гомельскі Дом народнай творчасці. Створаны 32 агітбрыгады, сем з якіх ужо далі для калгаснікаў 51 канцэрт.

Праведзены таксама двухдзённы семінар мастацкіх кіраўнікоў Дамоў культуры і кіраўнікоў калектываў мастацкай самадзейнасці.

У раёны вобласці разасланы спецыяльны зборнік з лепшымі песнямі, аповяданымі, частушкамі і аднаактоўнымі п'есамі, прысвечанымі аднаўленню і развіццю сельскай гаспадаркі.

Лекцыі для калгаснікаў

Лектарамі цэнтральнага лектарскага бюро Кіраўніцтва па справах культурна-асветных устаноў пры Совеце Міністраў БССР і лектарскімі групамі абласцей і раёнаў за час пакрытцёўкі і правядзення вясновай сяўбы 1948 года прачытана 4335 лекцыяў, з іх на літаратурныя тэмы — 609.

Акрамя гэтага, Цэнтральнае лектарскае бюро да вясновай сяўбы распрацавала і даслала ў абласныя і раённыя лектарскія групы тэматыку лекцыяў лепшых арыстараў і навуковых работнікаў сельскай гаспадаркі рэспублікі. У кожную раённую лектарскую групу накіравана па 3 бібліятэчныя са спецыяльна падобранай літаратурай.

Упершыню ў гэтым годзе ўведзена арганізацыя калгасных лектараў пры калгасных клубах і раённых Дамах культуры. Да працы ў гэтых лектараў прыцягваюцца настаўнікі, арыстараў, медыцынскія работнікі і іншыя спецыялісты. На працягу сакавіка, красавіка і мая месяцаў сліма сельскай інтэлігенцыі прачытана каля 1944 лекцыяў.

Выступленні гуртка мастацкай самадзейнасці

Вялікай павагай карыстаецца мастацкая самадзейнасць пры калгасе «Савіч», Брагінскага раёна. У час палых работ удзельнікі самадзейнасці пабывалі ўжо ў сельгасарцельях «Чырвоны сцяг», «Інтэрнацыянальнае», дзе далі канцэрты. Кіруе гуртком загадчык Савіцкай хатычытальні Я. Дзему.

Лідская гарадская бібліятэка

За добрую работу ў другім паўгоддзі 1947 года Лідская гарадская бібліятэка імя Янкі Купалы атрымала другую грашовую прэмію і граматы Камітэта па справах культуры-асветных устаноў пры Совеце Міністраў БССР і Беларускага Рэспубліканскага камітэта прафсаюзаў палітыка-асветных устаноў. Бібліятэка размяшчаюцца ў адным з лепшых будынкаў горада. Яна мае лекцыійную залу на 100 месцаў. Для наведвальнікаў добра аформлены стэнды: «Пяцігадовы план аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі СССР» і «Масква — сэрца нашай Радзімы», фота-мантажы аб вялікім рускім пісьменніку А. М. Горькім, аб лепшым паэце нашай эпохі Владзіміру Маякоўскім, аб народным паэце Беларусі Янку Купалу, аб пісьменніках — лаўрэатах Сталінскіх прэміяў.

З кожным годам расце кніжны фонд бібліятэкі. Калі ў 1944 годзе налічвалася ўсяго 635 кніг, то зараз ёсць больш 10 тысяч. Спачатку бібліятэка мела 320 чытачоў, цяпер іх — звыш трох тысяч. Сярод чытачоў: рабочыя, служачыя, сяляне бліжэйшых вёсак, настаўнікі, арыстараў.

У бліжэйшыя дні бібліятэка накіруе ў сельскія саветы бібліятэчкі-перасоўкі з палітычнай, мастацкай і сельскагаспадарчай літаратурай.

Для правядзення культурна-масавай работы ў калгасы і вёскі выедзе таксама брыгада чытачоў.

Да 100-годдзя з дня смерці В. Г. Бялінскага

У Гомельскім пединтэтуце пачалася падрыхтоўка да 100-годдзя з дня смерці вялікага рускага рэвалюцыйна-дэмакратычнага крытыка В. Г. Бялінскага.

У дзень смерці В. Г. Бялінскага адбудзецца пашыранае паседжанне навуковага савета інстытута, на якім навуковая работнікі працягнуць даклады на тэмы: «В. Г. Бялінскі — вялікі рэвалюцыйна-дэмакратычны крытык», «Філасофія пагляда В. Г. Бялінскага», «Педагагічныя ідэі ў творчасці Бялінскага», «В. Г. Бялінскі ад рускай мовы».

На занятках студэнцкага літаратурна-творчага гуртка вывучаецца крытычная спадчына В. Г. Бялінскага. Бібліятэкай інстытута афармляецца мастацкі стэнд, які адлюстроўвае творчасць вялікага крытыка.

Навуковымі работнікамі інстытута для насельніцтва горада і вобласці будуць прачытаны папулярныя даклады аб В. Г. Бялінскім.

Работнікі бібліятэкі праводзяць з чытачамі вялікую масавую работу. За апошні час былі арганізаваны канфэрэнцыі чытачоў, на якіх разглядаліся творы А. Фадзеева «Маладая гвардыя», В. Катаева «Сын палка» і многа другіх. З вялікім поспехам праходзілі літаратурныя вечары, прысвечаныя жыццю і творчасці А. С. Пушкіна.

Работнікі бібліятэкі і актыўныя чытачы выступалі з дакладамі на тэмы: «Народнае гаспадарка і культура Савецкай Беларусі», «Народны паэт БССР Янка Купала», «Жанчыны краіны сацыялізма», «Жыццё і творчасць А. М. Горькага».

Шмат увагі наладжванню работы аддае загадчык бібліятэкі Т. Жэгланава, загадчык чытальняй залі А. Маёрава і загадчык абанементазнага аддзела А. Малаткова.

У бліжэйшыя дні бібліятэка накіруе ў сельскія саветы бібліятэчкі-перасоўкі з палітычнай, мастацкай і сельскагаспадарчай літаратурай. Для правядзення культурна-масавай работы ў калгасы і вёскі выедзе таксама брыгада чытачоў.

Да 100-годдзя з дня смерці В. Г. Бялінскага

У Гомельскім пединтэтуце пачалася падрыхтоўка да 100-годдзя з дня смерці вялікага рускага рэвалюцыйна-дэмакратычнага крытыка В. Г. Бялінскага.

На занятках студэнцкага літаратурна-творчага гуртка вывучаецца крытычная спадчына В. Г. Бялінскага. Бібліятэкай інстытута афармляецца мастацкі стэнд, які адлюстроўвае творчасць вялікага крытыка.

Навуковымі работнікамі інстытута для насельніцтва горада і вобласці будуць прачытаны папулярныя даклады аб В. Г. Бялінскім.

Вынікі нядбайнасці

«Рэдактар, гэта — чалавек, які ў пэўнай меры вучыць пісьменніка, выхоўвае яго, — пісаў А. М. Горькі. Не гаворачы аб тым, што рэдактар павінен ведаць больш за пісьменніка, ён павінен наяснына вучыцца сваёй справе». У гэтых німногіх словах вялікага пісьменніка, які быў сам выдатным рэдактарам, вызначаны адказныя задачы, што ўскладваюцца на рэдактара мастацкай літаратуры.

Наша газета пісала ўжо, якія непажаданыя вынікі атрымліваюцца, калі рэдактар з дзеяча літаратуры, з настаўніка пісьменніка, якім ён павінен быць на справе, ператвараецца ў тэхнічнага работніка выдавецтва, які не здольны разумнай парадай дапамагчы пісьменніку пры выданні яго твораў.

Ці варта гаварыць, якая вялікая адказнасць кладзецца на рэдактара пры перавыданні літаратурнай спадчыны. У гэтым выпадку рэдактар павінен быць, акрамя ўсяго ішага пачына і гісторыкам літаратуры. Па крайняй меры, творчасць таго пісьменніка, кнігі якога ён рэдагуе, рэдактар павінен ведаць ад першага да апошняга радка. Інакш няўхільна памыкаі, якія вывучаюцца тады, калі справу нельга паправіць, гэта значыць, калі кніга ўжо надрукавана.

Гэтае імяна і здарылася пры перавыданні ў мінулым годзе кнігі З. Бядулі «Выбраныя творы». Аповесць «Салавей», якая змешчана ў кнізе, напісана не так даўно — два дзесяцігоддзі таму назад. Аднак, для рэдактара, які не ведае творчасці З. Бядулі, аповесць «Салавей» здалася таямніцай не меншай, чым «Слова аб падуку Ігаравым» для першых яго даследчыкаў.

Вядома, што аповесць «Салавей» З. Бядуля некалькі раз перарабіў пры жыцці, у выніку чаго яна рабілася больш дасканалай у ідэйным і мастацкім адносінах. Рэдактар кнігі Н. Татур, не ведаючы аб гэтым, уключыў у кнігу пачатковую рэдакцыю, заняўшы такім чынам шматгадоўную працу пісьменніка над сваім творам. Па-гэтаму чытач, які толькі пачынае знаёмства з творчасцю пісьменніка, атрымае аб ёй няправільнае ўяўленне, а той, хто ведае, — не будзе такую кнігу чытаць.

Упершыню аповесць «Салавей» была надрукавана ў першых чатырох нумарах часопіса «Узвышша» за 1927 год. Потым З. Бядуля перапрацаваў свой твор, які праз год той-жа надрукаваны ў зборніку пад той-жа назвай. У праводзе да кнігі «Салавей», якая выйшла ў 1932 годзе, аўтар пісаў: «Рыхтуючы да друку трэцяе выданне «Салаўя», я навава перапрацаваў гэтую аповесць: падзяліў яе на тры часткі, напіраў ранейшы тэкст, даў новыя наавы раздзелам і дапісаў некалькі новых, а імяна: «Генеральная рэпетыцыя», «Божая маці», «Трывожыліся людзі», «У пушчы» і «Помста».

Калі-б рэдактар «Выбраных твораў» палічыў сваім абавязкам пазнаёміцца, хоць-бы з цікаўнасцю, з працаю пісьменніка над творам, ён забавяжыў-бы відавочную розніцу паміж канчатковай рэдакцыяй аповесці і тым варыянтам, які ён уключыў у зборнік «Выбраныя творы». Задума пісьменніка паказаць у аповесці, як «пачуццё помсты і ня-

навісці да паноў за векавечныя здзекі з іх, сялян, узяло верх, і яны хацелі знішчыць усе панскія сляды», у першай рэдакцыі не знайшла дастатковага вывучэння. Пісьменнік гэта разуміў і старанна працаваў над аповесцю, рыхтуючы яе наступныя перавыданні.

Варыянт аповесці «Салавей», змешчаны ў «Выбраных творах», што выдадзены ў мінулым годзе, заканаўча тым, як Сымон Салавей уцякае ў пушчу і адтуль, спачатку загрымаваўшыся пад пана Скімбамбіжыцкага, а затым у выглядзе міхай-бернардынца, праінае ў маентка, наводзіць жах на пана Вашамірскага, яго маці і ксяндза Марцэвіча, помсцячы за здзекі, якія ён вытрымаў у маенткавым тэатры. Прадэманстрацыя паўстанцаў гаворыцца толькі мімаходам, але самі яны не паказваюцца. Новыя раздзелы, якія дапісаў З. Бядуля ў 1932 годзе, далі яму магчымасць больш шырока паказаць паўстанне сялян. У прыватнасці, у раздзеле «У пушчы» аўтар знаёміць чытача з паўстанцамі, сярод якіх былі чорнабароды Язэп, ахвяра панскай несправядлівасці — Каспар, які робіцца празым моціўцам, Сымон і іншы. Такім чынам, матыў помсты набывае ўсё большае значэнне, робячыся ў апошнім варыянце галоўным матывам аповесці. Пісьменнік з мэтай больш выразнага выяўлення гэтага матыву не пакідае някранутымі нават першыя раздзелы твора. Характэрныя дэталі: маці Зоскі, над якой насяміяўся панскі цівун, паклаўшы ёй за паху забітую варону, з нянавісцю выганяе з хаты панскага гайдука Макара, які заяцвае да яе дачкі Зоскі. Вось як намалявана гэтая сізна ў варыянце аповесці, надрукаваным у «Выбраных творах»:

«Вон адгэтуль, панскі сабака! — сказала яе маці голасам злосным, старым і замахнулася на яго патэльна».

У рэдакцыі 1932 года матыў помсты старой жанчыны за здзекі з яе набывае новае, больш выразнае гучанне:

«Вон адгэтуль, панскі сабака! — сказала яе маці злосным голасам, схвіліла застрэленую варону і кінула ў твар».

У кароткім артыкуле няма магчымасці прасачыць, як працаваў пісьменнік над аповесцю. Трэба думаць, што даследчыкі літаратуры звернуцца да гэтага пытанія. Значым толькі, што З. Бядуля вельмі патрабаваўна ставіўся да свайго твора. Ён прыдзірліва правіў стыль аповесці, яе кампазіцыю, ад чаго твор зрабіўся больш выразным і стройным.

Паўстае пытанне: як магло здарыцца, што аповесць, якая стваралася на нашых вачах, якая пераывадалася многа разоў пры жыцці пісьменніка, засталася незадакаванай загадкай для рэдактара? Як магло здарыцца, што твор, напісаны два дзесяцігоддзі таму назад, здаўся для рэдактара такой-жа таямніцай, як выпадковая архіўная знаходка ў музее старажытнасці? Адказ можа быць толькі адзін: у гэтым інаваты Н. Татур, які, уздушы на сабе высокае званне рэдактара твораў З. Бядулі, заняўшы свой элементарны абавязак — добра вывучыць яго творчасць.

С. ЧАПЛОК.

В. Васняцоў.

«Багатыры».

жывапісу, адмаўляецца ад усяго, што было асновай яго творчых пошукаў у першым перыядзе, і пачынае настолькі працаваць над стварэннем рускага нацыянальнага стылю ў жывапісу.

У Маскве мастак збліжаецца з Рэпіным, Паленавым, Стасавым, Прахавым. У Рэпіна з удзелам Васняцова наладжваецца чытанне гістарычных кніг і народных сказаў. Гэта значна садзейнічае развіццю глыбокай цікавасці жывапісца да людзей і прыроды роднага краю, яго гісторыі, казкі і народнай песьні — крыніц, з якіх Васняцоў усё жыццё чэрпаў матывы сваіх твораў і на іх аснове ствараў, аразумелыя кожнай рускай душы прывабныя, блізкія і непаўторныя вобразы.

Васняцоў над кожным творам працуе ўдумліва і сур'ёзна, у кожны ён укладае бязмежныя спачуванні да лёсу свайго народа і глыбока гуманнае пачуццё палымнай любові да радзімы.

Як чалавек, які беззаветна любіў сваю радзіму, Васняцоў, не знаходзячы задавальнення сваім імкненню ў царска-жандарскай Расіі 80 — 90-х гадоў, усё глыбей ад-

ходзіць у мінулае, куды цягне яго і любоў да казак і песьняў, у якіх народ уасобіў свае мары аб шчаслівым, надзеі і ўпэўненасці ва ўрачыстасці праўды.

У 1880 годзе Васняцоў піша першую карціну — «Пасля бою Ігара Святаславіча з полаўцамі», якая ўвайшла пад уплывам «Слова аб падуку Ігаравым».

Бяскарыя стэпавае шыр, азорная водбліскамі вясельнага месяца, усёяная цэламі рускіх. Найбольш удалым у карціне з'яўляецца вобраз воіна, які ляжыць нагамі да глядача з левага боку палатна. На яго суровым і грозным нават пасля смерці твары — адбітак пагарды і нянавісці да ворага. Васняцоў ствараў герояў такімі, якімі іх малое справядліва памяць народа. Трагізм мадэі падкрэслівачыя гераізм дзружніцкай Ігара.

У адрозненне ад першага перыяда, карціна напісана шырокай і свабоднай жывапіснай манерай.

На гэтую-ж тэму Васняцоў напісаў карціну «Бітва рускіх з вандрунікамі». На тэмы рускіх народных казак ім створаны карціны

«Дыван - самалёт», «Алешушка» (1881 г.), «Візія на скрыжаванні дарог» (1883 г.), «Іван царэвіч на шэрым воўку» (1889 г.).

У 1883 годзе для гістарычнага музея ў Маскве Васняцоў выканаў фрыз «Камешны век».

У маітку вядомага мецэната Мамантава ў 1885 г. Васняцоў ставіць «Сіагурачку» Астроўскага, якая адыграла вялікую ролю ў далейшай творчасці Галавіна, А. Васняцова, Рэрэха і др. У гэтым-жа годзе мастак пачынае росніскі Кіеўскага Владзімірскага сабора. З ліку найбольш удалых работ гэтага часу трэба лічыць «Партрэт Т. А. Мамантавай» і «Партрэт Е. А. Прахавая».

У «Іване Грозным» — карціне-партрэце — Васняцоў ствараў гэта-раўна правільны суровы вобраз разумнага цара, моцнага і ўладарнага будаўніка дзяржавы.

З 1880 па 1890 год Васняцоў, працуючы ў галіне архітэктуры, стварае высокамастацкія архітэктурныя дэкарацыі (Трэцякоўскай галерэя, Цвятоўскай галерэя, Дом Шчукіна ў Грузіях і іншыя).